



HOOGHEEMRAADSCHAP
**DE STICHTSE
RIJNLANDEN**

Begroting 2018

Verstandig naar de toekomst

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Het huishoudboekje 2018	5
Introductie begroting 2018	7
<i>Nieuwe indicatoren</i>	7
<i>Financiële koers</i>	7
<i>Basis op orde houden</i>	7
<i>Ambities</i>	8
<i>Investeringsomvang 2018</i>	8
Nieuwe indicatoren	9
De programma's	11
<i>Programma waterkeringenbeheer</i>	14
<i>Programma calamiteitenzorg</i>	17
<i>Programma muskusrattenbeheer</i>	19
<i>Programma watersysteembeheer</i>	21
<i>Programma beperken gevolgen klimaatverandering</i>	24
<i>Programma gezond water</i>	26
<i>Programma gezuiverd afvalwater</i>	28
<i>Programma bestuur, middelen en maatschappij</i>	31
Organisatie aan het werk	34
<i>Personeel</i>	34
<i>Omgevingswet</i>	34
<i>Digitale overheid</i>	35
<i>De samenwerking in verbonden partijen</i>	35
<i>Huisvesting</i>	36
Kredieten en investeringsbegroting 2018	37
Belastingen	42
Paragrafen	44
<i>Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting 2017</i>	45
<i>Uitgangspunten en normen</i>	46
<i>Kostentoedeling</i>	47
<i>Reserves en voorzieningen</i>	48
<i>Weerstandsvermogen</i>	53

<i>Financiering</i>	56
<i>EMU-saldo</i>	60
<i>Incidentele baten en lasten</i>	60
<i>Verbonden Partijen</i>	61

Voorwoord

Focus 2018: verstandig naar de toekomst

De wereld om ons heen verandert. Deze veranderingen raken ook het waterbeheer. Naar de toekomst toe zien we dat er steeds grotere inspanningen van het waterschap verwacht worden. Deze hebben gevolgen voor de kosten van het waterbeheer. We richten ons als overheden op het toekomstbestendig houden van Nederland en zullen daarvoor stappen moeten zetten in het duurzaam, energieneutraal, klimaatbestendig en circulair worden. Afspraken in een nieuw regeerakkoord hierover en ook de aandacht voor aanvullende zuivering van nieuwe stoffen bij rwzi's zorgen naar de toekomst toe mogelijk voor een opwaartse druk op de tarieven.

Als waterschap anticiperen en participeren we actief op en in ontwikkelingen. Dit doen we met eigen koers en verstand. Wij zetten ons prudente financiële beleid voort waarvoor het kader bij de voorjaarsnota is opgehaald. Binnen deze kaders van basis op orde houden, ambities en een gelijkmatige tariefontwikkeling hanteren we een strakke begrotingsdiscipline. Nieuwe ontwikkelingen met een kostenaspect worden meegenomen in het proces naar de komende voorjaarsnota en binnen bestaande budgetten worden plussen en minnen zoveel mogelijk opgelost.

Nieuwe indicatoren Waterkoers

In deze begroting zijn voor de thema's uit de Waterkoers nieuwe indicatoren opgenomen. Voor het thema Gezond water is in de begroting 2017 al proef gedraaid met nieuwe indicatoren, maar nu zijn voor alle thema's onderliggende effecten geformuleerd waarover het bestuur jaarlijks gerapporteerd zal worden. Met deze doelen en effecten geeft het waterschap invulling aan de uitwerking van de abstracte doelen uit de Waterkoers.

Leeswijzer

Het huishoudboekje geeft kort een totaal overzicht van de financiële begroting. De introductie begroting geeft de hoofdlijnen van de begroting 2018 weer. In de daarop volgende hoofdstukken worden de verschillende onderdelen van de begroting verder uitgewerkt. In het hoofdstuk Indicatoren worden de nieuwe indicatoren voor de thema's uit de Waterkoers toegelicht. In het hoofdstuk Programma's staat weergegeven wat voor het komend jaar de high lights en financiën per programma zijn. 'De organisatie aan het werk' beschrijft de ontwikkelingen van onze organisatie op het vlak van personeel, Omgevingswet, digitalisering en kantoorautomatisering. De hoofdstukken Investerings en Belastingen geven het financiële beleid van het waterschap weer.



Bernard de Jong, Hoogheemraad financiën, De Stichtse Rijnlanden

Het huishoudboekje 2018

Het waterschap draagt zorg voor de waterstand in zo'n 900 peilgebieden, het zuiveren van ruim 220 miljoen liter afvalwater per dag, beheert 9.000 km watergang en 564 kilometer aan keringen. Het merendeel van het waterschapswerk is daarmee gericht op instandhouding van de watergangen, kunstwerken, keringen en rwzi's en het sturen op de waterkwaliteit en waterkwantiteit, waarmee wij de maatschappelijke dienstverlening invullen die voortvloeit uit de wettelijk toegemeten taken. Voor de uitvoering van deze taken heft het waterschap belasting; een zuiveringsheffing voor de dekking van de kosten van het zuiveren van afvalwater en een watersysteemheffing waaruit de kosten voor het watersysteem en de waterveiligheid worden gedekt.



Inkomsten en uitgaven

Via de heffingen voor zuivering en watersysteem haalt het waterschap in 2018 een bedrag op van €117,1 miljoen. Deze inkomsten worden gebruikt voor het dekken van de kosten voor 'gezond water' € 48,5 miljoen, 'veilige dijken' € 16,7 miljoen en 'voldoende water' € 28,2 miljoen. Het uitvoeren van deze taken door de organisatie kost € 22,1 miljoen.

Begroting 2018 Verdeling watersysteemheffing / zuiveringsheffing	Realisatie 2016	Begroting 2017*	Begroting 2018	Voorjaarsnota 2017 jaar 2018
Netto-lasten				
Watersysteemheffing	51.189	55.799	59.134	57.275
Zuiveringsheffing	50.192	55.995	56.413	57.101
Totaal netto-lasten	101.381	111.794	115.547	114.376
Belastingopbrengsten				
Watersysteemheffing	52.293	52.323	54.547	54.547
Zuiveringsheffing	58.325	60.620	62.590	62.590
Totaal belastingopbrengsten	110.618	112.943	117.136	117.137
Mutaties reserves				
Watersysteemheffing	1.104	3.476-	4.588-	2.729-
Zuiveringsheffing	8.133	4.624	6.177	5.489
Totaal mutaties reserves	9.237	1.148	1.589	2.760

* Begroting 2017 is na de eerste wijziging

Bedragen zijn in duizenden euro's

Het totaal overzicht van kosten en opbrengsten per programma is opgenomen onder het hoofdstuk van de programma's .

Investeringsen

Naast de reguliere jaarlijkse exploitatie-uitgaven voert het waterschap investeringsprojecten uit. De omvang van de totale investeringsuitgaven bedraagt in 2018 € 106,0 miljoen. De investeringen worden uitgebreid toegelicht in het hoofdstuk Investeringsbegroting 2018.

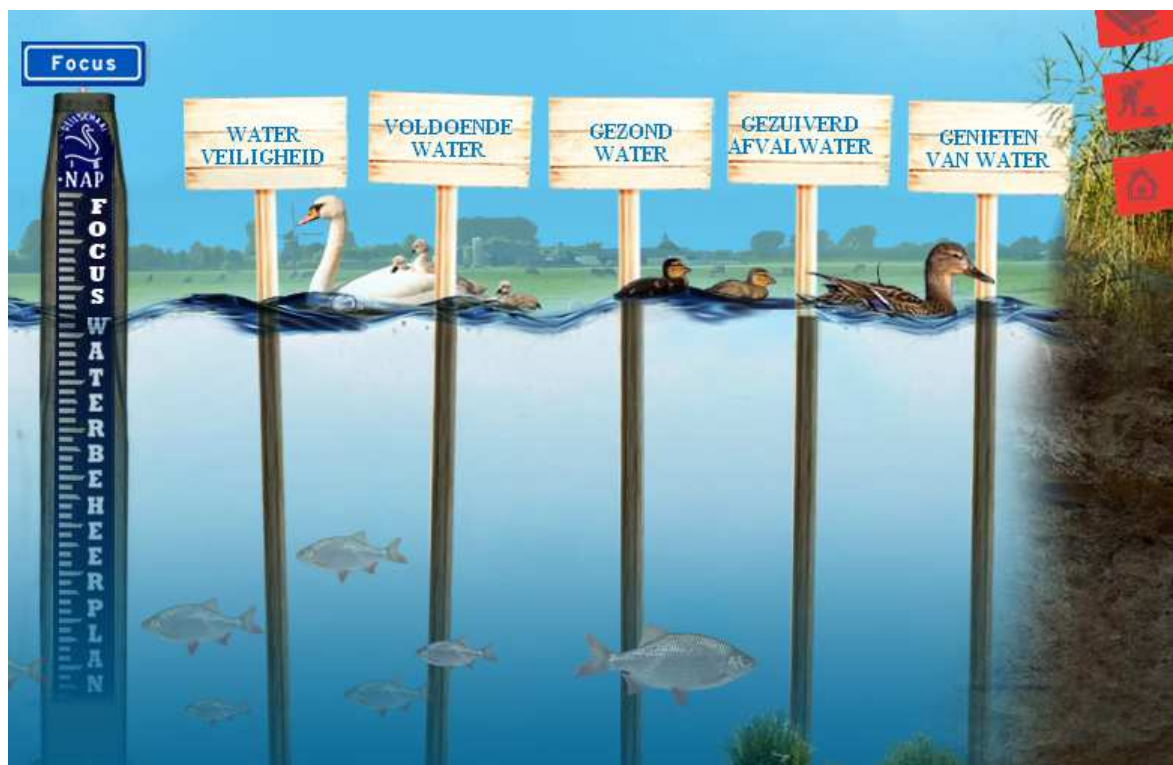
Investeringsoverzicht 2018 Thema/ Programma/ Project	Totale krediet*	Nieuw krediet- volume in 2018	Jaarschijf 2018
Thema Veiligheid	44.739	100	10.775
Programma Waterkeringenbeheer	44.739	100	10.775
Thema Voldoende Water	100.916	12.170	12.130
Programma Watersysteembeheer	100.672	12.170	11.760
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	244	0	370
Thema Gezond Water	32.154	0	17.103
Programma Gezond Water	14.774	0	2.803
Programma Zuiveringsbeheer	17.380	0	14.300
Totaal investeringsniveau programma's	177.809	12.270	40.008
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	7.355	0	3.940
Taakstellend investeringsniveau (exclusief RWZI Utrecht, GHJ, Sterke Lekdijk en KWA+)	185.164	12.270	43.948
Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totale krediet*	Nieuw krediet- volume in 2018	Jaarschijf 2018
Grote projecten:			
Rwzi Utrecht	145.630	700	45.800
GHJ	15.225	0	7.000
KWA+	380	5.000	3.000
Sterke Lekdijk	49.000	0	6.014
Totaal grote projecten	210.235	5.700	61.814
Taakstellend investeringsniveau inclusief grote projecten.	395.399	17.970	105.762

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Introductie begroting 2018

De begroting 2018 maakt de jaarschijf 2018 uit de Voorjaarnota 2017 concreet. Dit doet het waterschap specifiek voor de acht bestuurlijke programma's. In deze begroting worden per programma de high lights en de financiën voor 2018 beschreven.



Nieuwe indicatoren

In deze begroting zijn nieuwe indicatoren opgenomen. Middels deze indicatoren informeren wij ons bestuur straks over het doelbereik in de thema's uit de Waterkoers. Per thema zijn hiervoor een aantal doelen geformuleerd, waarvoor door middel van effectindicatoren inzichtelijk gemaakt wordt wat het doelbereik is.

Financiële koers

Het waterschap zet in deze begroting de lijn van prudent financieel beleid verder voort. Gelijkmatische tariefontwikkeling en (toegroeien naar) kostendekkende tarieven zijn hierin belangrijke aspecten. Het inloopmodel voor kostendekkende tarieven watersysteem en het spaarmodel voor zuivering worden voortgezet. Dit betekent 1,5% tariefsverhoging bovenop de 1,75% inflatiecorrectie voor zowel watersysteem als zuivering.

Hoewel het waterschap succesvol kosten probeert te drukken en we toewerken naar kostendekkende tarieven voor het watersysteem laat het recent uitgevoerde *Onderzoek kosten waterbeheer* zien dat onvermijdelijke ontwikkelingen het waterbeheer in de toekomst duurder maakt.

Basis op orde houden

Het omvangrijke takenpakket van het waterschap vraagt een professionele organisatie die met kennis en kunde te werk gaat, die anticipeert op toekomstige ontwikkelingen en die, samen met anderen, vorm geeft aan de opgaven voor het waterbeheer. Om de organisatie voldoende slagkracht te geven om haar taken naar

behoren uit te voeren investeert het waterschap in haar organisatie. Dit geldt zowel voor het vergroten van de beschikbare personele capaciteit, voor een aantal taken, als het op orde houden van de middelen waarmee we ons werk uitvoeren. Vanuit de jaarresultaten 2016 wordt invulling gegeven aan ontwikkelingen om de basis op orde te houden en voor autonome ontwikkelingen met een incidentele invulling, zoals bijvoorbeeld de Omgevingswet.

Ambities

Onder de noemer ambitie wordt binnen de bestuurlijke programma's aangegeven op welke beleidsontwikkelingen extra inspanningen plaats vinden in het komende jaar. De inzet hierop is bij de voorjaarsnota 2017 opgehaald. Met een tariefstijging van 1% voor watersysteem en een gedeeltelijke dekking vanuit de jaarresultaten 2016 wordt invulling gegeven aan de nieuwe ambities uit de voorjaarsnota 2017.

Investeringsomvang 2018

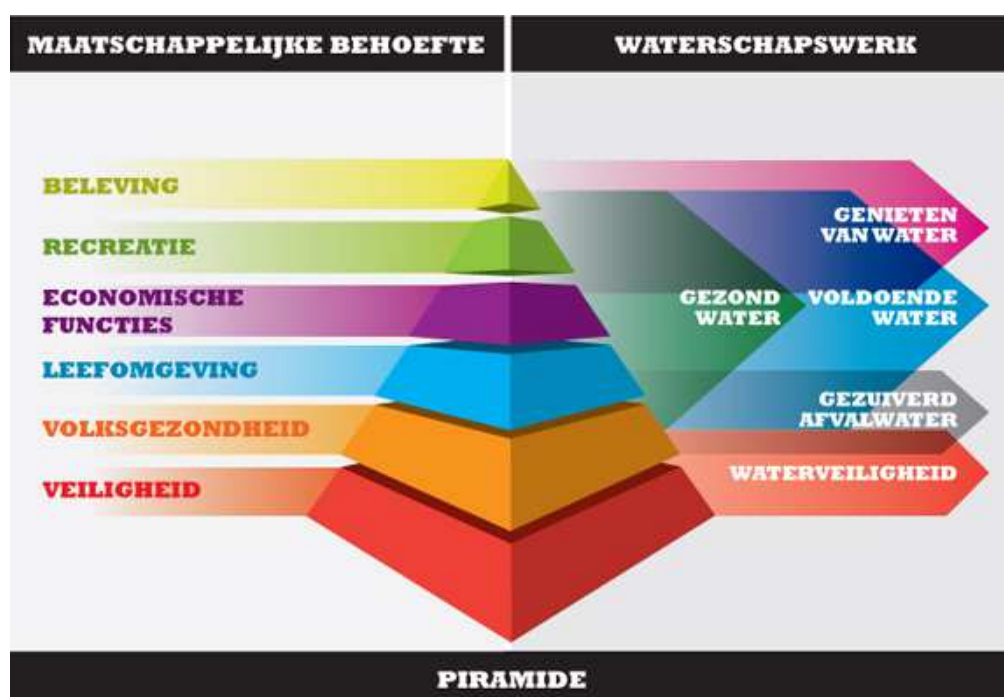
Met zowel de werkzaamheden in de grote projecten (Rwzi Utrecht, Sterke Lekdijk, KWA fase 1 en Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ)) als de toename in de reguliere projecten, kent 2018, net als de daarop volgende jaren, een grote investeringsomvang. Om hier op een goede manier invulling aan te geven, worden projectorganisaties ingericht. We trekken extra personeel aan om de vergrootte projectenportefeuille voor de komende jaren uit te kunnen voeren.

Nieuwe indicatoren

Van doelen uit de Waterkoers naar indicatoren

In 2016 is de Waterkoers vastgesteld, het waterbeheerplan van Stichtse Rijnlanden. De Waterkoers heeft een hoog abstractieniveau, het beschrijft wel doelen, maar geen maatregelen. Om te zorgen dat het bestuur de verdere concretisering van de Waterkoers in de planning en control cyclus kan volgen en sturen, is er behoefte aan hoogwaardige informatie in de vorm van nieuwe indicatoren bij de doelen uit de Waterkoers.

Het motto van het waterschap is (uit de Waterkoers): *“Samen werken aan een Veilige, Gezonde en Prettige Leefomgeving”*. Met de piramide van HDSR legt het waterschap een verband tussen het waterschapswerk en de maatschappelijke waarde hiervan. Dit verband is ook gebruikt voor de formulering van een 17-tal hoofddoelen voor het waterschap met daarbij behorende effect indicatoren. Naast de vijf thema's uit de Waterkoers is als zesde thema Vitale overheidsorganisatie toegevoegd.



Rapporteren op effecten

De indicatoren geven het effect aan van het handelen van het waterschap en monitoren daarmee hoe de doelen worden gehaald. Monitoring van deze indicatoren heeft een kwalitatief en beschrijvend karakter. Bij de onderbouwing worden kwantitatieve indicatoren betrokken.

Op deze manier doelen stellen en effecten meten is in de begroting van 2017 geïntroduceerd met het thema “Gezond Water” en is nu uitgebreid naar alle thema's van het waterschap. Deze omschakeling is niet alleen nieuw voor het bestuur, maar ook voor de ambtelijke organisatie. Het vergt een omslag in denken over de bijdrage van eigen handelen en werken aan maatschappelijk relevante waterschapsdoelen en rapportage op voortgang. We zien daarom een groeitraject voor ons voor waarin we steeds beter in staat zullen zijn om inzicht te geven in deze voortgang.

Koppeling met de programma's

Het waterschap kent bestuurlijke programma's waarbinnen de werkzaamheden van het waterschap vorm krijgen. In de begroting worden de financiën per programma inzichtelijk gemaakt. De werkzaamheden in de huidige programma's zijn meestal niet één op één te vertalen naar doelbereik uit de Waterkoers. Vaak

dragen werkzaamheden uit verschillende programma's samen bij aan het bereiken van het doel. In komende voorjaarsnota zal de uitwerking van de doelen en indicatoren verder doorvertaald worden op programmaniveau.

Indicatoren Waterkoers

THEMA	Maatschappelijke Waarde	Doel Waterschap	Effectindicator
Water-veiligheid	De samenleving is en voelt zich veilig bij hoogwater	Overstromingen voorkomen ("Laag 1")	Eff1: Voldoen aan de rijksnormen voor primaire waterkeringen
		Beperken negatieve effecten overstromingen ("Laag 2&3")	Eff2a: Waterschap is voorbereid op een overstroming Eff2b: Medeoverheden en inwoners met hulp van waterschap voorbereid op overstroming
Voldoende Water	Voldoende water: niet te nat, niet te droog	Waterinfrastructuur op orde houden	Eff3a: Functies zijn bediend met passende waterhuishouding Eff3b: Watersysteem kan tegen een stootje
		Waterinfrastructuur op orde brengen	Eff4a: Acceptabel beschermingsniveau tegen wateroverlast Eff4b: Voldoen aan de provinciale normen voor regionale waterkeringen
		Beperken effecten wateroverlast bij extreme situaties	Eff5a: Risico wateroverlast geaccepteerd Eff5b: Gemeenten en bewoners nemen bewust maatregelen om effect wateroverlast te beperken
		Beperken effecten watertekort	Eff6: Watertekort is voorkomen Eff6b: Negatieve effecten watertekort zijn beperkt
Gezond Water	Gezond water voor mens, plant en dier	Schoon en gezond oppervlaktewater	Eff7a: Ecologie en chemie voldoet aan KRW doelen waterlichamen (% WL per KRW maatlat) Eff7b: Ecologie en chemie voldoet aan doelen 'overig water' (%)
		Levendige en veerkrachtige boerensloten	Eff8: Agrariërs nemen bewust maatregelen tbv schoon en gezond oppervlaktewater (% agrariërs)
		Gezond en zichtbaar water in de stad	Eff9a: Voldoet aan streefbeeld 'zichtbaar water' Eff9b: Gemeenten en bewoners nemen maatregelen tbv schoon en gezond oppervlaktewater
Gezuiverd Afvalwater	Gezuiverd afvalwater voor een gezonde leefomgeving	Kwaliteit effluentwater passend bij ontvangend oppervlaktewater	Eff10a: Voldoen aan effluentnorm Eff10b: Voldoen aan afnameverplichting
		Meerwaarde uit afvalwater	Eff11a: Energie opwekken uit zuiveren van afvalwater Eff11b: Waardevolle grondstoffen zijn optimaal benut
Genieten van water	Genieten van water	Vaarrecreant waardeert het watersysteem	Eff12: Heldere afspraken over vaarverkeer
		Waterschapswerken worden beleefd	Eff13: Recreatief medegebruik
Vitale overheids-organisatie	Vitale overheids-organisatie	Werken met oog op de toekomst	Eff14: Duurzaam is uitgangspunt bij onze werken
		Maatschappelijke meerwaarde door samen doen	Eff15a: Waterbewust handelen samen met samenwerkingspartners Eff15b: Doelen bereiken door samenwerking
		Betrouwbare en servicegerichte overheid	Eff16a: Bieden van goede service Eff16b: Waterschap is toegankelijk en transparant

De programma's

In dit hoofdstuk wordt per programma met high lights bondig inzichtelijk gemaakt waar het waterschap in 2018 zo al aan werkt en een financieel overzicht gegeven van de exploitatie en investeringen per programma. Via de indeling 'op orde houden', 'ambitie' en 'projecten' worden de high lights van de reguliere werkzaamheden (op orde houden), de extra ambities uit de Voorjaarsnota 2017 (ambitie) en het werk aan de grote projecten (projecten) kort toegelicht. Per programma worden de belangrijkste verschillen tussen de begrotingen 2017 en 2018 toegelicht.

Begroting 2018 per bestuurlijk thema en programma	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Kosten			
Veiligheid	16.790	17.623	18.504
Waterkeringbeheer	13.669	14.392	15.264
Calamiteiten zorg	566	621	648
Muskusrattenbeheer eigen gebied	2.554	2.611	2.592
Voldoende water	28.259	32.791	36.088
Watersysteembeheer	25.945	29.592	32.281
Beperking gevolgen klimaatverandering	2.314	3.199	3.807
Gezond water	44.953	47.693	47.095
Gezond water	2.578	3.212	4.009
Zuiveringsbeheer	42.374	44.481	43.086
Bestuur, middelen & maatschappij	22.447	22.096	26.898
Lastendruk	3.827	3.753	3.814
Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid	-	-	-
Tevredenheid belanghebbenden	-	-	-
Bestuur en organisatie	18.620	18.344	23.084
<i>Kosten gemene rekening</i>	9.918	9.838	9.671
GR Muskusrattenbeheer	9.918	9.838	9.671
Totaal kosten	122.366	130.042	138.256
Overige opbrengsten			
Veiligheid	1.065	860	1.894
Waterkeringbeheer	887	842	1.842
Calamiteiten zorg	51	18	52
Muskusrattenbeheer eigen gebied	127		-
Voldoende water	4.616	4.256	4.545
Watersysteembeheer	4.307	3.881	4.324
Beperking gevolgen klimaatverandering	309	375	221
Gezond water	2.722	3.199	4.144
Gezond water	519	305	546
Zuiveringsbeheer	2.203	2.894	3.598
Bestuur, middelen & maatschappij	2.664	2.353	2.503
Lastendruk	6	-	-
Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid	-	-	-
Tevredenheid belanghebbenden	-	-	-
Bestuur en organisatie	2.658	2.353	2.503
<i>Opbrengsten gemene rekening:</i>	9.918	9.838	9.671
GR Muskusrattenbeheer	9.918	9.838	9.671
Totaal overige opbrengsten	20.985	20.507	22.756
Saldo kosten en overige opbrengsten	101.381	109.536	115.500
Onttrekking bestemmingsreserves t.b.v. exploitatie	-	3.895	7.319
Toevoeging aan bestemmingsreserves t.l.v. exploitatie	-	6.154	7.366
Saldo kosten en opbrengsten en bestemmingsreserves	101.381	111.794	115.547

Begroting 2017 is na de eerste wijziging

Bedragen zijn in duizenden euro's

Begroting 2018 per kosten- en opbrengstensoort en mutaties reserves	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Kosten			
Rentekosten	7.781	8.693	8.266
Afschrijvingskosten	23.961	23.817	23.746
Personeelskosten	26.634	28.877	33.310
Overige kosten	45.395	50.067	55.014
Bijdrage hoogwaterbeschermingsprogramma	8.676	8.750	8.250
Totaal kosten (exclusief GR muskusrattenbeheer)	112.448	120.204	128.585
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten, excl. geactiveerde lasten	7.576	5.568	5.325
Geactiveerde personeelslasten (incl. baggeren)	2.665	3.100	5.300
Geactiveerde rente	825	2.000	2.460
Totaal overige opbrengsten (exclusief GR muskusrattenbeheer)	11.067	10.668	13.085
Onttrekking bestemmingsreserves	-	3.895	7.319
Toevoeging bestemmingsreserves	-	6.154	7.366
Saldo kosten en overige opbrengsten en bestemmingsreserve	101.381	111.794	115.547
Netto bijdrage belastingcategorieën			
Netto bijdrage belastingcategorieën	110.618	112.943	117.136
Mutaties reserves			
Toevoeging bestemmingsreserve rwzi Utrecht (gesaldeerd)	3.676	-	-
Toevoeging reserves	2.370	4.624	6.177
Onttrekking reserves	3.149	3.476	4.588
Saldo na netto bijdrage en mutaties reserves	6.340-	0-	0-

Begroting 2017 is na de eerste wijziging

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma waterkeringenbeheer



Met de werkzaamheden binnen het programma waterkeringenbeheer werkt het waterschap aan het voorkomen van overstromingen. Hiertoe onderhoudt het waterschap 564 kilometer aan keringen.

Op orde houden

We werken programmatisch aan het op orde houden van onze regionale keringen. Dit doen we binnen het groot onderhoudsplan regionale keringen (GOP regionale keringen). Dit GOP loopt nog tot 2021. Met het besluit om in 2020 te voldoen aan het de provinciale normeringen voor de regionale keringen is ook in 2018 sprake van een intensivering van de kadeverbeterprojecten. Dit leidt tot een toename van de investeringen op gebied van waterkeringenbeheer. De projectenorganisatie is op sterkte gebracht om hier invulling aan te geven.

Met het GOP primaire keringen werken we aan het op orde houden van de Nederrijn- en Lekdijk. Het gaat om groot onderhoud dat we uitvoeren, zodat de dijk kan blijven functioneren tot deze wordt versterkt (zie project Sterke Lekdijk hieronder).

Projecten

Sterke Lekdijk

Een groot deel van de primaire kering in ons beheergebied langs de Nederrijn/Lek moet versterkt worden. De projectenorganisatie Sterke Lekdijk is ingericht, de plannen van aanpak en subsidiebeschikking voor de eerste deelprojecten zijn afgerond en de belangrijkste kaders voor het project liggen er. 2018 zal in het teken staan van de verkenningen voor de eerste twee deelprojecten: Salmsteke en Wijk bij Duurstede-Amerongen. In die verkenningen wordt stapsgewijs toegewerkt naar een voorkeursalternatief. Voor Salmsteke verwachten we eind 2018 een voorkeursalternatief gereed te hebben voor besluitvorming door het Algemeen Bestuur. Voor het grotere deelproject Wijk bij Duurstede – Amerongen zal dat pas later het geval zijn. In de verkenningfase is de inbreng en participatie van gebiedspartners, bewoners en bedrijven essentieel om uiteindelijk tot een veilige dijk, maar ook een dijk met meerwaarde voor de leefomgeving te komen. We hanteren daarom een integraal ontwerpproces met ruime mogelijkheden voor inbreng en goede ideeën van buitenaf.

In 2018 zullen ook de voorbereidingen worden getroffen voor de start van het derde deelproject. Die voorbereidingen bestaan uit een plan van aanpak en het aanvragen van een subsidiebeschikking van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

C-kering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel

Met de overgang van de projectorganisatie Centraal Holland naar de projectorganisatie Sterke Lekdijk is een apart project ontstaan voor de C-kering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. Deze kering is afgewaardeerd, en de provincie Utrecht heeft nu een tracébesluit in voorbereiding waarmee deze kering wordt aangewezen als een regionale kering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. Vervolgens zal deze kering getoetst en op orde gebracht moeten worden – daarvoor is financiering mogelijk voor 90% van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In 2018 wordt voor de verkenningsfase van dit project een plan van aanpak opgesteld en (uiterlijk 1 oktober) ingediend bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor het kunnen opstellen van dat plan van aanpak zal in 2018 een voorbereidingskrediet worden aangevraagd, dat opgenomen is in deze investeringsbegroting. Bij de ontwikkeling van deze plannen wordt nauw samengewerkt met de al draaiende projectorganisatie Gekanaliseerde Hollandse IJssel en Sterke Lekdijk, zodat bijvoorbeeld voor de omgeving zoveel mogelijk in synergie wordt gewerkt (gelijktijdig in uitvoering nemen van werkzaamheden in hetzelfde gebied).

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Waterkeringbeheer			
Kosten			
Rentekosten	850	952	1.159
Afschrijvingskosten	1.729	1.709	1.929
Personeelskosten	1.881	1.843	2.897
Overige kosten	533	1.138	1.029
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	8.676	8.750	8.250
Totaal kosten	13.669	14.392	15.264
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	887	842	1.842
Totaal overige opbrengsten	887	842	1.842
Saldo kosten en overige opbrengsten	12.782	13.549	13.422

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

- De rente en afschrijvingskosten stijgen door de activering en ingebruikname van investeringsprojecten in de afgelopen jaren.
- Op dit programma wordt ten behoeve van de investeringen meer capaciteit ingezet. Deze kosten worden via interne doorbelasting op de projecten verantwoord.
- Toelichting op bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP): Het HWBP is een gezamenlijk programma van alle dijkbeheerders. Rijk en waterschappen dragen ieder voor de helft bij in de financiën van het HWBP. Het programma levert dus enerzijds een aanzienlijke bijdrage in het project Sterke Lekdijk, maar betekent anderzijds ook, dat het waterschap jaarlijks een bijdrage moet betalen. De solidariteitsbijdrage wordt vastgesteld in juni verband en fluctueert jaarlijks.

Overzicht Investerings 2018:

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totaal krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Waterkeringenbeheer	93.739	100	16.789
<u>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/provinciaal/HDSR)</u>			
1.1 GOP regionale waterkeringen (inclusief projecten na 2021)	42.199	0	10.000
1.2 GOP primaire waterkeringen	2.540	0	675
2. Verbetering C-keringen GHJ	0	100	100
Grote Projecten			
<u>Sterke Lekdijk</u>	49.000	0	6.014
33. Amerongen - Wijk bij Duurstede	0	0	2.941
34. Salmsteke	0	0	1.962
35. Culemborgse Veer - Beatrixsluis	0	0	1.110

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma calamiteiten zorg



Met de werkzaamheden binnen het programma calamiteiten zorg werkt het waterschap aan het beperken van de effecten bij een crisis. Hiertoe hebben we een professioneel en goed crisiszorgsysteem.

Op orde houden

Water stopt niet bij de grens van het waterschap. We richten ons op samenwerking met onze partners in crisisbeheersing zoals bijvoorbeeld de veiligheidsregio's. In 2018 wordt het platform Crisisbeheersing Waterschappen Midden Nederland uitgebreid met de waterschappen Zuiderzeeland en Vechtstromen, in totaal zeven waterschappen. Samen met deze waterschappen is een nieuw beleidsplan opgesteld waarmee we crisisbeheersing in 2018 en verder zullen bestendigen.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Calamiteiten zorg			
Kosten			
Rentekosten	0	1	0
Afschrijvingskosten	0	0	0
Personeelskosten	475	422	490
Overige kosten	91	197	158
Totaal kosten	566	621	648
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	51	18	52
Totaal overige opbrengsten	51	18	52
Saldo kosten en overige opbrengsten	515	603	596

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

Er zijn geen significante afwijkingen op de exploitatiebegroting.

Voor het programma calamiteiten zijn geen investering in 2018 begroot.

Programma muskusrattenbeheer



Met de werkzaamheden binnen het programma muskusrattenbeheer beschermen we het beheergebied van het waterschap tegen graafschade van muskus- en beverratten.

Op orde houden

Het muskusrattenbeheer in ons beheergebied wordt uitgevoerd door het samenwerkingsverband Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland (MRB WMNL). Hierin werken zes waterschappen samen, om de gezamenlijke beheergebieden tegen graafschade van muskus- en beverratten te beschermen. Het populatiebeheer is gericht op het minimaliseren van het aantal vangsten waarbij de populatie onder controle en afnemend is.

Met de, door Stichtse Rijnlanden, in 2017 vastgestelde beleidsvisie Muskusrattenbeheer 2017 - 2020 wordt gewerkt aan het voldoen aan de veiligheidsnormen met aandacht voor diervriendelijkheid en innovaties. In de loop van 2018 worden de definitieve resultaten van de veldproef verwacht en zal de gezamenlijke beleidsvisie herzien worden tegen het licht van deze resultaten.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Muskusrattenbeheer eigen gebied			
Kosten			
Rentekosten	10	12	11
Afschrijvingskosten	9	9	9
Personeelskosten	0	0	0
Overige kosten	2.535	2.589	2.572
Totaal kosten	2.554	2.611	2.592
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	127	0	0
Totaal overige opbrengsten	127	0	0
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.427	2.611	2.592

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

Er zijn geen significante afwijkingen op de exploitatiebegroting.

Voor het programma muskusrattenbeheer zijn geen investering in 2018 begroot.



Het watersysteem in ons beheergebied bestaat uit 1.400 km primaire watergangen (maai- en baggeronderhoud door waterschap), tientallen polders en deze zijn weer onderverdeeld in circa 900 peilgebieden. De waterstanden in deze gebieden worden geregeld met kunstwerken (gemalen, stuwen, duikers enzovoort). Binnen het bestuurlijk programma watersysteembeheer werkt het waterschap aan het op orde houden van dit stelsel van watergangen, oevers en kunstwerken en het sturen op waterpeilen.

Op orde houden

Voortrollend Groot Onderhoudsplan (GOP)

Het waterschap onderhoudt een groot areaal aan watergangen, oevers en kunstwerken waarmee invulling wordt gegeven aan waterkwantiteit en – kwaliteit beheer. Het onderhoud is geregeld in zogenaamde GOP's (groot onderhoudsplan). Deze werden gewoonlijk voor vijf jaar vastgesteld. Als pilot is nu een voortrollend GOP Watersystemen geïntroduceerd waarin de kunstwerken, oevers en kleinschalige aanpassingen zijn opgenomen. In een voortrollend GOP kan jaarlijks bij de voorjaarsnota de raming voor dat jaar op tussentijdse inzichten worden aangepast. Hierdoor kan flexibeler omgegaan worden met kansen dan wel tegenslagen die zich voordoen.

Programma en bijbehorend krediet peilbesluiten

Een belangrijke taak van het waterschap is het hebben van adequate peilbesluiten voor de circa 900 verschillende peilgebieden. Samen met de omgeving doorlopen we hiervoor gebiedsprocessen waarin vaak ook andere wateropgaven integraal worden meegenomen. Omdat de gebiedsprocessen intensiever zijn geworden ten opzichte van het verleden, de opgaven complexer en de kennis en capaciteit die beschikbaar is onder druk staat, neemt het realisatietempo van peilbesluiten al enige jaren af, terwijl de urgentie voor nieuwe peilbesluiten toeneemt. Daarom gaan we vanaf 2018 de capaciteit voor peilbesluiten versterken en de effectiviteit vergroten door de introductie van een meerjarenprogramma peilbesluiten. In 2018 zullen we dit meerjarenprogramma aan het Algemeen Bestuur voorleggen. Via dit programma kan het Algemeen Bestuur sturen op de programmering van de peilbesluiten en het krediet dat wordt ingesteld om de maatregelen die nodig zijn om de peilbesluiten te effectueren. Voorheen werd per peilbesluit apart een krediet met het algemeen bestuur afgesproken. Dit programma heeft tot doel om meer programmatisch te kunnen sturen op het totaal van alle peilbesluiten en een overkoepelend krediet. Peilbesluiten worden, ook in deze nieuwe opzet, nog altijd individueel per peilbesluit door het algemeen bestuur vastgesteld, dat is zo vastgelegd in de Waterwet.

Ambitie

Remmen bodemdaling

In het landelijk veenweidegebied wordt verder ingezet op het tegengaan van de bodemdaling. Bovenop de reeds beschikbaar gestelde € 200.000 voor kennisopbouw komt vanaf 2018 €235.000 beschikbaar ter ondersteuning van een extra demonstratieproject in Lange Weide. Hiervoor is een intentieverklaring ondertekend met Stichting Rijn & Gouwe Wiericke. Het projectvoorstel grootschalige aanleg onderwaterdrainage door stichting Rijn & Gouwe Wiericke scoort hoog in de POP3 subsidie aanvraag, de deelnemers hebben getekend en de beschikking wordt eind 2017/begin 2018 verwacht. Daarnaast stelt het waterschap € 100.000 ter beschikking in een regionale stimuleringsregeling voor agrarisch waterbeheer voor concrete, individuele maatregelen zoals onderwaterdrainage en paludiculturen. Deze maatregelen moeten tegemoet komen aan knelpunten in het watersysteem en zorgen voor een verbetering van het waterbeheer in de toekomst.

Projecten

In 2017 wordt gestart met het baggeren van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ) om deze weer op diepte te brengen. Ten behoeve van de capaciteitsuitbreiding van de KWA wordt op delen de Gekanaliseerde Hollandse IJssel ook verdiept. Deze vergroting van het doorstroomprofiel is medio 2018 gereed.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Watersysteembeheer			
Kosten			
Rentekosten	2.515	2.771	2.954
Afschrijvingskosten	6.170	6.129	6.878
Personeelskosten	8.000	8.228	8.683
Overige kosten	9.260	12.463	13.766
Totaal kosten	25.945	29.592	32.281
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	2.710	3.881	4.324
Totaal overige opbrengsten	2.710	3.881	4.324
Saldo kosten en overige opbrengsten	23.235	25.711	27.957

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

- De rente en afschrijvingskosten stijgen door de activering en ingebruikname van investeringsprojecten in de afgelopen jaren.
- Door de uitwerking van de ambities stijgen de personeels- en overige kosten.
- Op dit programma wordt ten behoeve van de investeringen meer capaciteit ingezet en rentedoorberekend. Deze kosten worden via doorbelasting (overige opbrengsten op de projecten verantwoord.

Overzicht Investerings 2018:

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totaal krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Watersysteembeheer	115.897	12.170	18.760
<u>Instandhouden</u>			
3. GOP kunstwerken 2013-2016	16.922	0	860
4. GOP oevers 2013-2017	5.550	0	500
5. GOP Watersystemen	4.500	4.170	4.553
<u>Verbeteren</u>			
6. Watergebiedsplan Zegveld en Oud-Kamerik	13.400	0	30
7. Watergebiedsplan Kamerik en Kockengen	17.200	0	1.720
8. Watergebiedsplan Tussen Kromme Rijn en Amsterdam-Rijnkanaal	8.300	0	50
9. Watergebiedsplan Langbroekerwetering	8.600	0	639
10. Watergebiedsplan Groenraven-Oost en Maartensdijk	6.400	0	100
11. Watergebiedsplan Linschoterwaard	10.800	0	1.760
12. Waterplan eiland van Schalkwijk	9.000	0	523
13. Waterplan Bodegraven Noord **	0	0	525
14. Nieuw programma raamplannen verbetering watersysteem	0	8.000	500
<u>GHIJ</u>			
28. GHIJ Kunstwerken	1.625	0	800
29. GHIJ Oevers	3.200	0	1.000
30. GHIJ Bagger	10.400	0	5.200

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een krediet van € 7,55 mln. Beschikbaar te stellen ten behoeve van de uitvoering van het raamwaterplan Bodegraven Noord 2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma beperken gevolgen klimaatverandering



Klimaatverandering zorgt voor heftigere buien en langere perioden van droogte. Binnen het programma beperken gevolgen klimaatverandering werkt het waterschap aan het beperken van de effecten van teveel of te weinig water.

Op orde houden

Maatregelen die we treffen in het watersysteem om te voldoen aan de normen voor het voorkomen van wateroverlast in 2018 zijn uitbreiding van gemaal Zegveld en uitbreiding van gemaal De Tol. Verder wordt binnen de gebiedsplannen Bodegraven Noord en De Tol gewerkt aan het verkleinen van de wateropgave.

Ambitie

Uitbreiding impulsregeling en extra wateroverlaststudies

Voor het stedelijk water is klimaatadaptatie een belangrijke thema. In 2018 komt met de verbrede impulsregeling € 150.000 extra beschikbaar voor klimaat adaptieve maatregelen in stedelijke gebied en het landelijk gebied. Met de verbrede impulsregeling worden financiële bijdragen geleverd aan integrale waterkwaliteits- en kwantiteitsprojecten van hoofdzakelijk gemeenten. De ingediende projecten voor 2018 resulteren in een veelvoud van investeringen in het stedelijk gebied op het vlak van waterkwantiteit en – kwaliteit, aangezien de bijdrage vanuit het waterschap maximaal 50% bedraagt.

Voor verbeterd inzicht in wateroverlastproblematiek wordt € 50.000 beschikbaar gesteld voor extra analyse van extreme situaties in stedelijke gebieden. Met de gemeente IJsselstein worden analyses gedaan en in 2018 zal waarschijnlijk samen met de gemeente Utrecht in een rioleringsstudie naar weersextremen gekeken worden.

Nieuw beleidsprogramma Zoetwater

Met de klimaatverandering wordt zoetwatervoorziening een steeds belangrijker onderwerp voor het waterbeheer. Vanuit onder meer het Deltaprogramma Zoet Water komen vraagstukken op ons af waar het waterschap mee aan de slag moet. Om hier invulling aan te geven wordt een nieuw beleidsprogramma Zoet water opgezet in 2017. De financiële aspecten van het programma komen bij de behandeling van de voorjaarnota 2018 aan de orde.

Projecten

Verkenning KWA

Het Algemeen Bestuur neemt in het voorjaar van 2018 op basis van een verlengde verkenning een besluit over capaciteit vergrotende maatregelen voor de aanvoerroute door de Lopikerwaard. Voor de overige trajecten wordt in 2018 de planvormingsfase afgerond dan wel grotendeels doorlopen, met start van de realisatiefase in het najaar van 2018 of in de loop van 2019.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Beperking gevolgen klimaatverandering			
Kosten			
Rentekosten	2	0	7
Afschrijvingskosten	10	10	28
Personeelskosten	1.546	2.113	2.255
Overige kosten	756	1.075	1.516
Totaal kosten	2.314	3.199	3.807
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	309	375	221
Totaal overige opbrengsten	309	375	221
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.005	2.824	3.586

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

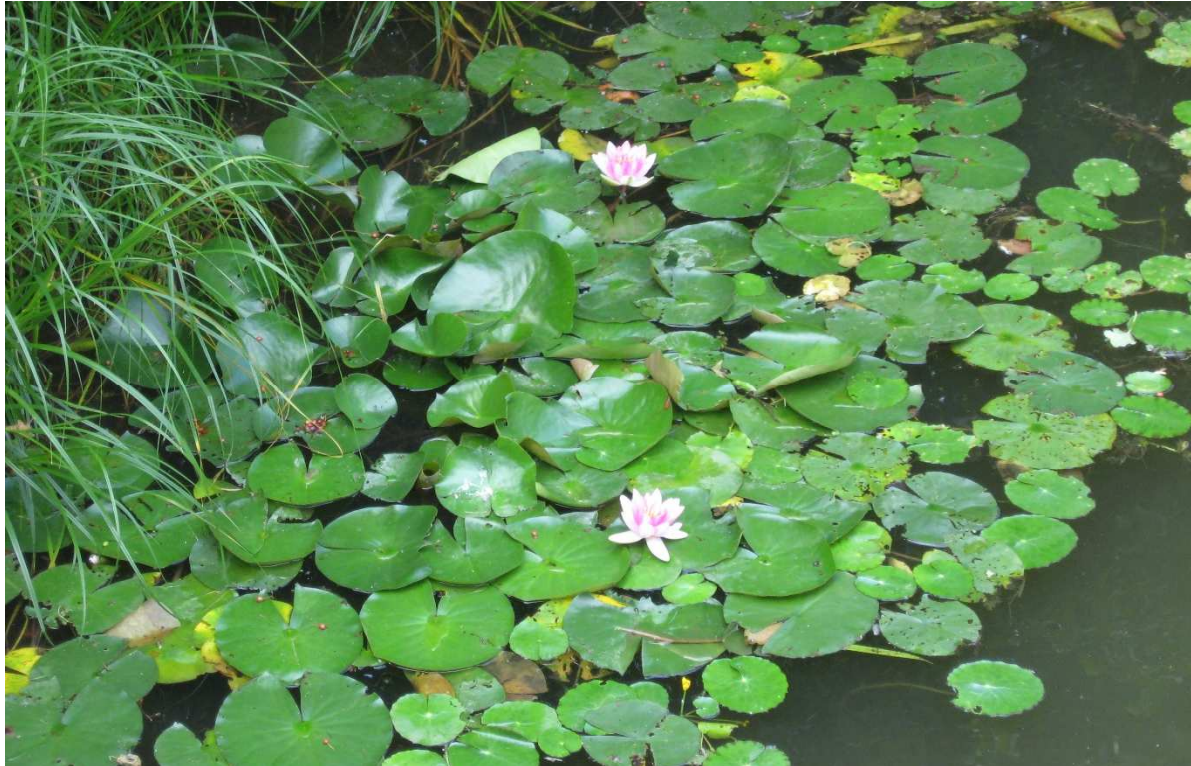
- Door de uitwerking van de ambities stijgen de personeels- en overige kosten.

Overzicht Investerings 2018:

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totaal krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	624	5.000	3.370
<u>Waterkwantiteit (o.a. Bestuursakkoord Water)</u>			
15. Wateropgave Wateroverlast **	244	0	370
<u>KWA+ fase 1</u>			
32. Capaciteit toename zoetwater KWA+ - planuitwerking	380	5.000	3.000

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een krediet van € 0,27 mln. Beschikbaar te stellen ten behoeve van de Waterberging Grechtgade West
Bedragen zijn in duizenden euro's



Het programma gezond water omvat de taken, projecten en activiteiten die gericht zijn op het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit voor mens, plant en dier, uitgezonderd het zuiveringsbeheer. Binnen het programma worden Europese en nationale kaders vertaald naar opgaven voor het regionale watersysteem.

Op orde houden

Het programma gezond water geeft uitvoering aan de KRW-maatregelen. De uitvoering van de maatregelen ligt op koers. Het doelbereik loopt echter nog achter. In 2018 wordt daarom een tandje bijgezet op de agrarische samenwerking en de nieuwe stoffen, maar ook met nieuwe kennis gekeken naar de huidige doelaflading. Hiervoor voert het waterschap in 2018 regionale analyses uit voor de KRW-doelen voor de komende KRW-planperiode (2021-2027). Hierbij heeft het verdisconteren van de achtergrondbelasting, integratie met aanpak vanuit de Delta aanpak waterkwaliteit en Zoetwater en de toepassing van nieuwe kennis en methodieken de aandacht. Voor de analyses is € 75.000 beschikbaar.

Ambitie

Het waterschap wil het momentum vanuit het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW) gebruiken om een groter deel van de agrarische sector te bewegen tot het treffen van bovenwettelijke maatregelen gericht op duurzaam agrarisch waterbeheer. Hiervoor richten we in de periode 2018-2021 een regionale stimuleringsregeling in waarin tevens de opgaven vanuit veenweideproblematiek, wateroverlast en water tekort worden meegenomen. Het waterschap faciliteert hierbij groepen agrariërs in kennisoverdracht en stimuleert de inzet van maatregelen. Doelgroep zijn alle agrariërs in het hele beheergebied van HDSR. Gebiedsgericht kunnen accenten worden gelegd op specifieke opgaven. Voor de regeling en bijdragen in regionaal maatwerk wordt met de begroting € 150.000 en extra capaciteit voor de uitvoering beschikbaar gesteld.

Met de ambitie in de voorjaarsnota 2017 is ook voor het stedelijk gebied extra capaciteit beschikbaar om samen met gemeenten te werken aan analyses en het voorbereiden van effectieve

waterkwaliteitsmaatregelen en om waterkwaliteit mee te laten liften in de ontwikkelingen op vlak van ruimtelijke adaptatie.

Voor de aanpak van nieuwe stoffen is in 2018 € 75.000 beschikbaar voor bronaanpak en eigen kennisopbouw als mogelijke opmaat voor het uitvoeren van een pilot voor aanvullende zuivering. In het kader van bronaanpak worden initiatieven op het vlak van bewustwording bij burgers en zorgverleners gestimuleerd. Middels gerichte monitoring en onderzoek naar deze stoffen wordt, aanvullend op de landelijke studies onderzoek gedaan vooruitlopend op een mogelijke pilot voor doelmatige verwijdering van microverontreinigingen op een zuivering.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Gezond water			
Kosten			
Rentekosten	21	28	22
Afschrijvingskosten	49	55	61
Personeelskosten	1.326	1.201	1.393
Overige kosten	1.182	1.928	2.533
Totaal kosten	2.578	3.212	4.009
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	519	305	546
Totaal overige opbrengsten	519	305	546
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.060	2.908	3.463

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

- Door de intensivering van de werkzaamheden (op orde houden) en de uitwerking van de ambities stijgen de personeels- en overige kosten.

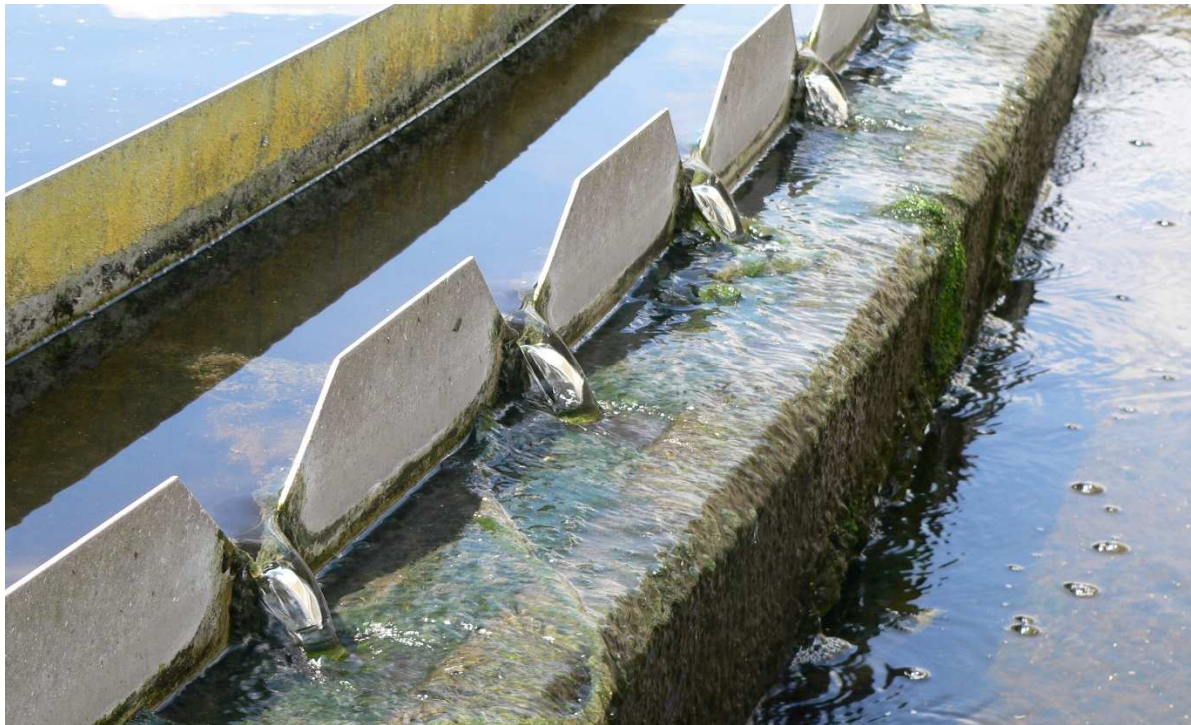
Investeringsoverzicht 2018

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totale Krediet*	Nieuw krediet- volume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Gezond Water	14.774	0	2.803
<u>Waterkwaliteit (o.g. KRW))</u>			
16. KRW resultaatverplichting 2010-2015	3.813	0	1.853
17. Duurzame inrichting Kromme Rijn (synergie)	6.761	0	150
18. Vervallen	0	0	0
19. Oevers KRW 2016-2021	1.400	0	300
20. Vispassage KRW 2016-2021	1.400	0	300
21. Syn. LG KRW 2016-2021	1.400	0	200

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma gezuiverd afvalwater



Het waterschap zuivert het afvalwater van inwoners en bedrijven voor een gezonde leefomgeving. Om dit te realiseren zijn er dagelijks 17 zuiveringen, 140 km persleiding en 52 hoofdrioolgemalen in bedrijf. Het programma gezuiverd afvalwater zorgt ervoor dat deze assets goed worden beheerd en dat het afvalwater op een doelmatige wijze wordt gezuiverd.

Op orde houden

Grootonderhoudsprogramma Zuiveringen

Om de installaties voor zuivering (gemalen, persleidingen en zuiveringen) in optimale conditie te houden voert het waterschap regulier en groot onderhoud uit. Het (groot)onderhoud is geregeld in het groot onderhoudsprogramma (GOP) Zuiveringen. Het (groot)onderhoud wordt risico gestuurd uitgevoerd op basis van asset management. De kern van asset management is dat de beheerder op elk moment inzicht heeft in het functioneren en de conditie van een object. Door het meerjarig en kaderstellende karakter van het GOP is er flexibiliteit om (vervangings)-investeringen in de tijd naar voren of juist naar achteren te schuiven. Dit leidt tot een hogere doelmatigheid van investeringen.

Centrale regie door Kennis en informatiecentrum

Het waterschap wil door centrale regie op de bedrijfsvoering de (effluent) kwaliteit verder verbeteren tegen lagere operationele kosten. Hiervoor start het waterschap het kennis en informatiecentrum (KIC) op waarmee de centrale regie op de bedrijfsvoering wordt vergroot. Hiermee geven we op een professionele, transparante en zakelijke manier invulling aan het programma gezuiverd afvalwater.

Ambitie

Het waterschap wil in 2030 Energieneutraal zijn. In het Duurzaamheidsprogramma 2018 worden hiervoor activiteiten opgenomen als inzetten op zonne-energie op eigen terreinen en daken, thermische energie uit afvalwater, ombouwen rwzi Maarssenbroek tot rioolgemaal en diverse energie bezuinigende maatregelen. Deze activiteiten worden deels in onderhoudsplannen en projecten aangepakt en deels buiten de begroting om via een apart voorstel met business case voorgesteld. Ook wil het waterschap grondstoffen uit afvalwater winnen om zo meerwaarde uit afvalwater te halen. Het waterschap zet in op de winning van algaat en

fosfaat uit struviet. Via de aanpak Duurzaam GWW zorgt het waterschap ervoor in elke fase van een project duurzaamheidswinst te halen.

Projecten

Rwzi Utrecht

Na acceptatie van het definitief ontwerp is eind april 2017 gestart met de realisatie van de nieuwe zuivering. De bouw loopt in 2018 door. Parallel aan de bouw zal trapsgewijs gestart worden met het opstarten van de Nereda reactoren. Het opstarten van de nieuwe installatie heeft gevolgen voor de bestaande zuivering, daarom wordt het opstartplan en het buitenbedrijfstellingsplan op elkaar afgestemd. Komend jaar zal ook gestart worden met de realisatie van het Poortgebouw. Tevens zal in 2018 de planuitwerking van de sloop van de bestaande zuivering en de herinrichting van de bestaande terrein plaatsvinden. Dit valt buiten het huidige krediet.

Rwzi Leidsche Rijn

In 2018 wordt rwzi Leidsche Rijn uitgebreid om ook het afvalwater van de zuiveringen Maarssenbroek (HDSR) en Maarsen (AGV) te verwerken. Deze twee zuiveringen worden op termijn opgeheven. Hiermee besparen beide waterschappen op hun bedrijfsvoering. Op 1 januari 2019 moet de uitbreiding van rwzi Leidsche Rijn en het nieuwe transportstelsel zijn gerealiseerd.

Exploitatie 2018:

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Zuiveringsbeheer			
Kosten			
Rentekosten	4.178	4.748	3.948
Afschrijvingskosten	15.642	15.291	13.973
Personeelskosten	3.947	4.368	4.672
Overige kosten	18.606	20.074	20.492
Totaal kosten	42.374	44.481	43.086
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	2.203	2.894	3.598
Totaal overige opbrengsten	2.203	2.894	3.598
Saldo kosten en overige opbrengsten	40.171	41.587	39.488

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

- De rente en afschrijvingslasten dalen met circa € 2,5 mln. door lagere de lagere rente stand en de minder reguliere afschrijvingslasten op investeringen uit de voorgaande jaren.
- Door de intensivering van de werkzaamheden (op orden houden) en de uitwerking van de ambities stijgen de personeels- en overige kosten.
- Onder overige opbrengsten worden aan projecten toe te rekenen personeelskosten verantwoord en rentekosten (bouwrente nieuwbouwproject rwzi Utrecht). De opbrengsten stijgen in 2018 door de uitvoering van het project rwzi Utrecht en rwzi Leidsche Rijn.
- De storting in de bestemmingsreserve rwzi Utrecht ad € 5,6 mln. is niet opgenomen onder het programma maar wordt conform voorschriften gepresenteerd onder de mutaties in de bestemmingsreserves.

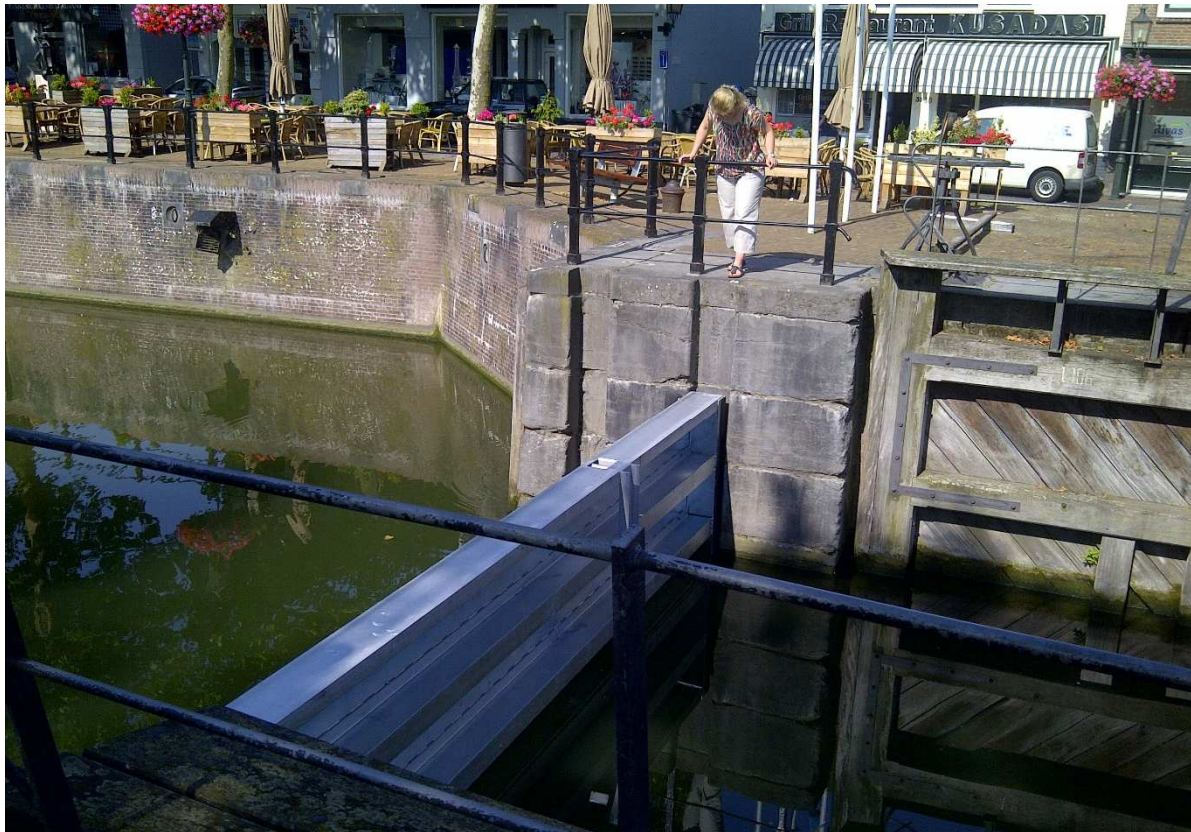
Investeringsoverzicht 2018

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totaal krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Zuiveringsbeheer	163.010	700	60.100
<u>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</u>			
22. GOP Zuiveringstechnische werken	16.380	0	3.900
23. Aansluiten rwzi's Maarsenbroek en Maarssen op rwzi Leidscherijn **	1.000	0	10.400
<u>Rwzi Utrecht</u>			
27A. Rwzi Utrecht nieuwbouw waterlijn & Poortgebouw	145.630	0	45.500
27B. Herinrichting rwzi Utrecht	0	700	300

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een uitvoeringskrediet van € 15,8 mln. beschikbaar te stellen

Bedragen zijn in duizenden euro's



Binnen het programma Bestuur, middelen, maatschappij worden activiteiten ondernomen die de taken van het waterschap ondersteunen. Belangrijke aspecten daarbij zijn het werken met het oog op de toekomst, transparante overheid en samen het waterbewust handelen te vergroten.

Op orde houden

Vergunningverlening en handhaving

Na en met de Waterwet (2009) is het werkpakket voor vergunningverlening en handhaving (V&H) verbreed met grondwater en nautische taken. Consequentere toepassing van onze regelgeving leidt tot meer handavingsdossiers en sanctionering. De maatschappelijke context waarin overheidsregelgeving ter discussie wordt gesteld, vraagt meer klantgerichte inspanningen en dossiers worden bewerkelijker. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot verdringing van regulier preventief toezicht, in het bijzonder op agrarische activiteiten, en tot versnippering van de capaciteitsinzet. Ondermaatse zichtbaarheid en aanwezigheid in de leefomgeving leidt tot magere invulling van het handhavingsbeleid. Om dit te herstellen wordt het capaciteitsbudget verhoogd met € 250.000,- per jaar.

Kostentoedelingsverordening

In 2017 is de nieuwe kostentoedelingsverordening voor De Stichtse Rijnlanden vastgesteld. Het waterschap wacht de uitkomsten van de commissie Klavers af, en de daartoe noodzakelijke wetwijzigingen, voor eventuele wijzigingen in het belastingstelsel. De commissie Klavers kijkt naar mogelijke aanpassingen in het belastingstelsel van de waterschappen om het meer toekomstbestendig te maken en huidige 'weeffouten' te herstellen.

Kantoorautomatisering

In de afgelopen jaren is een inhaalslag gedaan om de digitale infrastructuur en de benodigde organisatie van ons waterschap in de 21ste eeuw te brengen. Nu dit op orde is, waaronder een serverpark boven zeeniveau bij waterschap Vallei en Veluwe, staat het waterschap gesteld om bij de tijd te blijven. De ontwikkelingen

binnen de ICT zijn een constante vragende factor waarop geïnvesteerd moet worden. Bij de voorjaarsnota zijn in dit verband middelen voor kantoorautomatiseringen en de digitale werkplek structureel gemaakt. We investeren € 155.000,- structureel om mee te groeien in de beveiliging tegen cybercrime met de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen (BIWA), ons voor te bereiden op de implementatie van een nieuwe versie van Windows en het bekostigen van de groei van 3G naar 4G en de datalijn naar het kantoor van Valleij en Veluwe. Voor ontwikkelingen met een nog onduidelijk karakter is besloten om de bestemmingsreserve ICT aan te vullen.

Ambitie

Blauwe burgerinitiatieven

We willen samen met onze inwoners werken aan een veilige, gezonde en prettige leefomgeving. Daarom stimuleren en ondersteunen we relevante maatschappelijk initiatieven binnen het werkgebied met de stimuleringsregeling 'Blauwe Burger Initiatieven'. Het waterschap maakt de bijdrage van €100.000 hiervoor vanaf 2018 structureel.

Duurzaamheid

Duurzaamheid komt in alle aspecten van het waterschapswerk terug. Jaarlijks presenteert het waterschap het Duurzaamheidsprogramma als onderdeel van de Duurzaamheidsagenda. In het programma worden de doelstellingen uit de in 2017 vastgestelde visie concreet vertaald naar maatregelen. De focus ligt op energie, Aanpak Duurzaam GWW en grondstoffen. Het programma bestaat in 2018 uit een mix van reeds ingezette activiteiten als het plaatsen van meer zonnepanelen, extra winnen van biogas en besparen op energie bij rwzi's, tot terugwinnen van fosfaat en duurzaam inkopen. Daarnaast ontplooit het waterschap ook nieuwe activiteiten als een onderzoek naar de haalbaarheid van vergisten van maaisel en het terugwinnen van algaat, tot het vergroten van biodiversiteit en ruimtelijke kwaliteit via de aanpak Duurzaam GWW in onze projecten. Om de activiteiten te coördineren en aan te jagen is een regie- en programmteam gevormd. Voor een business case grondstoffen is €75.000 in de begroting opgenomen. Investeringsen zullen apart aan het bestuur worden voorgesteld en in projecten worden meegenomen.

Genieten van water

Het waterschap wil de bewoners en bezoekers van het gebied, laten genieten van water in een gezonde en veilige leefomgeving. Zo kan het waterschap ook zijn werk zichtbaar maken voor de bewoners. In het vaarwegbeheer heeft het waterschap een wettelijke taak, voor de andere vormen van recreatie neemt het waterschap een faciliterende en adviserende rol aan. Dit gebeurt in de breedte van het werk van het waterschap. Zo hebben we bij uitvoering van onze werken aandacht voor kansen voor recreatie en het recreatief mede gebruik van onze eigendommen. Voorbeelden hiervan zijn de realisatie van een uitkijktoren bij de Enkele Wiericke, het inundatieveld bij Blokhoven en het naar voren halen van plan van aanpak voor het dijkversterkingstraject Salmsteke. Een van onze taken is het controleren van de kwaliteit van officiële zwembaden. Gezien de steeds grotere behoefte aan recreëren in open water en de toename van diverse open waterevenementen, beraden we ons in 2018 hoe we in ons beleid en communicatie hier op willen aansluiten.

Watergebonden cultuurhistorie als onderdeel van onze identiteit

De basis is het behouden en versterken van onze cultuurhistorie met voor 2018 de focus om gegevens goed te ontsluiten, zowel intern als extern. In 2018 maken we de rol van het water zichtbaar door deel te nemen in de "nieuwe" organisaties van de Oude Hollandse Waterlinie en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waar water de verbindende schakel is. Om de cultuurhistorie uit te dragen ontwikkelen we een canon, welke tevens een mooie opmaat is voor 2022. Medio 2018 zal er een documentaire op RTV Utrecht verschijnen over "Agrarisch gebruikte gronden" waarin water en cultuurhistorie een rol spelen en waaraan wij een bijdrage leveren.

Exploitatie begroting 2018

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Bestuur en organisatie			
Kosten			
Rentekosten	206	179	165
Afschrijvingskosten	350	614	868
Personeelskosten	9.459	10.702	12.919
Overige kosten	8.605	6.849	9.133
Totaal kosten	18.620	18.344	23.084
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	4.255	2.603	2.503
Totaal overige opbrengsten	4.255	2.603	2.503
Saldo kosten en overige opbrengsten	14.364	15.740	20.582

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijking begroting 2017 – 2018.

- De afschrijvingslasten lasten stijgen door de investeringen uit de voorgaande jaren(automatisering).
- Door de intensivering van de werkzaamheden (op orden houden) en de uitwerking van de ambities stijgen de personeels- en overige kosten.
- De extra uitgaven waar bestemmingsreserves voor zijn ingesteld (ICT, invoering Omgevingswet, transitiekosten personeel; tijdelijke huisvesting en uitvoering verkiezingen) zijn opgenomen onder de personeels- en overige kosten. De onttrekking uit de bestemmingsreserve van € 2,6 miljoen wordt conform voorschriften gepresenteerd onder de mutaties in de bestemmingsreserves.

Investeringsoverzicht 2018

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totaal krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940
24. Aanschaf kantoorautomatisering 2016-2018	200	0	90
25. Uitvoeren ICT project	1.775	0	150
26. Modernisering kantoorgebouw	5.380	0	3700

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Organisatie aan het werk

Personeel

Versterking van de organisatie

Waar in de vorige bestuursperiode gestuurd is op bezuinigen is de ondergrens daar bereikt. Mede door de veranderingen in de manier van werken die de omgeving van ons verwacht, nieuwe werkzaamheden die opgepakt moeten worden, de grootte van de projectenportefeuille, veranderen en verzwaren sommige werkzaamheden. Om hier goed invulling aan te geven zetten we in op een flexibele en veerkrachtige organisatie. Belangrijk daarin blijft het inzetten van het eigen talent, maar het gaat ook gepaard met een noodzakelijke structurele versterking van de organisatie.

Samen doen

De verzwaring van een aantal takenpakketten door het “samen doen” en de verdringing van werkzaamheden door nieuwe ontwikkelingen vragen om uitbreiding van de formatie om de capaciteit voor planvorming en handhaving op peil te houden. Conform de afspraken uit de voorjaarsnota 2017 wordt invulling gegeven aan deze uitbreiding.

Grote projecten

Om de groeiende stroom werkzaamheden in de komende jaren goed te beheersen is extra personeel voor de projectorganisaties nodig. Het waterschap maakt bij die extra inzet optimaal gebruik van capaciteit die beschikbaar is vanuit de eigen organisatie. Voor rollen waar binnen de organisatie geen geschikte kandidaten voor zijn, nemen wij nieuw personeel in dienst. Afhankelijk van de duur en het type van de werkzaamheden, de benodigde flexibiliteit en de schaarste op de arbeidsmarkt werken wij daarvoor met tijdelijke dan wel vaste aanstellingen. We sturen hierop met ons strategisch personeelsbeleid en ons strategisch inkoopplan voor personele capaciteit, die beiden momenteel in ontwikkeling zijn. De kosten voor personeel zijn direct begroot in de projectkredieten, het risico van het voor projecten aannemen van vast personeel wordt beheerst door hierop te sturen via strategisch personeelsbeleid en door periodiek te rapporteren over de omvang van dit risico (aantal FTE's dat risicodragend wordt ingezet) tussen de Taskforce projecten en het college. Door de langere looptijd van de grote projecten is dit goed beheersbaar.

De uitvoering van de grote projecten verzwaart ook het takenpakket van de ondersteunende afdelingen uit de lijnorganisatie op vlak van onder meer control, inkoop en administratie. In de voorjaarsnota 2017 is de keuze gemaakt voor het aanvullen van het transitiebudget om deze versterking vorm te geven, aangezien op dit moment onvoldoende duidelijk is of de inzet van eigen personeel in de grote projecten of op detacheringen voldoende opbrengsten genereren om deze formatieplekken te bekostigen. Bij het opstellen van de jaarrekening 2017 en de voorjaarsnota 2018 wordt apart bezien welk deel van de overheadkosten (personeel, ICT en eventueel overige overheadkosten) gedekt kunnen worden uit de ontvangen projectvergoedingen voor grote projecten.

Een sociale werkgever

Ons waterschap vindt het belangrijk om samen met haar opdrachtnemers te investeren in de sociale infrastructuur van het beheergebied van het waterschap. Doel is de kansen op werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te vergroten en leerstages te stimuleren. We zetten het beleid op Social return door in 2018. Bij alle aanbestedingsprocedures met een opdrachtwaarde boven de € 100.000 is een Social Return on Investment (SROI)-bijdrage van 2-5% van de opdrachtwaarde als eis opgenomen. Na gunning van de opdracht wordt de opdrachtnemer gekoppeld aan de projectleider Social Return van de gemeente Utrecht. Bij de kleinere projecten vindt de invulling van social return vaak plaats door middel van

leertrajecten. Bij de grotere projecten biedt social return kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Daarnaast wordt de bijdrage aan de participatiewet verder uitgebreid. De participatiewet heeft tot doel om zoveel mogelijk mensen met en zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden. Uitvoering van deze uit wetgeving voortvloeiende afspraak is dat onze organisatie jaarlijks 1 extra medewerker zal aanstellen.

Omgevingswet

De Omgevingswet betekent een grote stelselwijziging. De concrete uitwerking door het ministerie van I & M is nog volop gaande. De eerdere ingangsdatum van juli 2019 is naar achteren verschoven. Het waterschap hanteert deze slecht planbare externe ontwikkeling met een programmatische meerjarige aanpak in het ambtelijke Programma Implementatie Omgevingswet, met als thema's Planvorming, Regelgeving (waaronder de nieuwe Keur), VTH, ICT/IM, geflankeerd door een leertraject. We zien het traject als een kans, maar ook een noodzaak om nu, in deze periode waarin de nieuwe piketpaaltjes worden geslagen, het waterbelang goed in te brengen in de plannen van de gemeenten en provincies. Hiervoor worden ook in 2018 verschillende pilots uitgevoerd met de medeoverheden. Stichtse Rijnlanden en Vallei en Veluwe werken - in parallelle sporen - nauw samen met elkaar. Op landelijk niveau voert de Unie van Waterschappen regie om de Omgevingswet efficiënt te implementeren.

Omdat de financiële consequenties van de ontwikkelingen op het vlak van de Omgevingswet nog onvoldoende duidelijk zijn en in beweging, is na eerdere agendering in 2016, in de voorjaarsnota 2017 gekozen om een bestemmingsreserve Omgevingswet in te stellen uit het jaarrekeningresultaat 2016. Dit geeft het waterschap de mogelijkheid flexibel in te spelen op de ontwikkelingen en te bezien wat incidenteel dan wel structureel benodigd is op het vlak van de Omgevingswet en het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet de komende jaren.

Digitale overheid

Digitalisering vindt plaats in de bedrijfsvoering en werkprocessen van het waterschap. Deels als ontwikkeling in het primaire waterschapswerk, deels als gevolg van autonome ontwikkelingen. Steeds belangrijker is het digitaal beschikbaar hebben en gebruiken van allerlei waterschapsdata, de "4^{de} productiefactor". Het beschikbaar stellen van open data en informatie wordt een onderdeel van de waterschapsdienstverlening. De overheidsdigitalisering in het algemeen en die voor dienstverlening in het bijzonder, vormt een autonome ontwikkeling, waarvan de financiële consequenties nog onvoldoende duidelijk en in beweging zijn. In de voorjaarsnota 2017 is er voor gekozen om de bestemmingsreserves ICT aan te vullen uit het jaarrekeningresultaat 2016. Dit geeft het waterschap ook nog in 2018 de mogelijkheid om flexibel in te spelen op de ontwikkelingen en te bezien wat incidenteel dan wel structureel benodigd is op het vlak van de digitale overheid en de Omgevingswet de komende jaren.

De samenwerking in verbonden partijen

Er is een opwaartse druk vanuit de verbonden partijen. Zowel de bijdrage aan het Waterschapshuis, de Unie van Waterschappen en ons gemeenschappelijk laboratorium AQUON wordt hoger. De benodigde financiën voor de bekostiging van deze tegenvaller van circa €0,5 miljoen zijn voor 2018 nog gevonden in incidentele middelen vanuit de huidige begroting. Omdat deze verhogingen een structureel karakter kennen vanuit invulling van overheidsbeleid zien we naar de toekomst een financieel knelpunt ontstaan. Dit zal meegenomen worden in het proces rondom de voorjaarsnota 2018.

Over de ontwikkeling in kosten voor AQUON is het Algemeen bestuur in het voorjaar 2017 reeds geïnformeerd. Als gevolg van een toename van de totale kosten (o.a. door het teruggaan van 3 naar 2 locaties en hogere loonkosten) én een daling van de totale meetvraag, stijgt het aandeel van HDSR in de kosten van

AQUON. In 2018 wordt door AQUON een business case gemaakt voor de ontwikkeling naar AQUON 3.0 waarin vanaf 2020 een structurele verlaging van de kosten mogelijk worden geacht.

Huisvesting

De verbouwing van poldermolen is in volle gang. In 2018 zal de renovatie afgerond worden en verhuist de organisatie weer terug.

Kredieten en investeringsbegroting 2018

Naast de reguliere jaarlijkse exploitatie uitgaven voert HDSR investeringsprojecten uit. De omvang van de begrote totale investeringsuitgaven bedraagt in 2018 € 105,6 miljoen. De omvang van de investeringen zal na 2018 fors afnemen als gevolg van het afronden van project rwzi-Utrecht.

De algemene tendens die bij de uitwerking van de begroting naar voren is gekomen betreft de verlaging op het investeringsniveau programma's, ten opzichte van het gestelde kader in de Voorjaarsnota 2017. Dit betreft vooral de programma's Waterkeringbeheer en Zuiveringsbeheer vanwege enerzijds vertraging in de lopende projecten en anderzijds scopewijzigingen. Op het gebied van specifieke projecten is zowel een verhoging van het investeringsniveau te zien op de projecten rwzi-Utrecht en Sterke Lekdijk als een verlaging op het project KWA. Op totaalniveau is de aanpassing gering (4% lager).

Actualisatie 2018

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017 zijn de cijfers voor de jaarschijf 2018 geactualiseerd op basis van de ontwikkelingen en inzichten van het laatste half jaar. De uitkomsten van deze actualisatie zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Begroting 2018

Investeringsoverzicht 2018 Thema/ Programma/ Project	Totale krediet*	Nieuw krediet-volume in 2018	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020	Jaarschijf 2021
Thema Veiligheid	44.739	100	10.775	16.500	14.400	10.150
Programma Waterkeringenbeheer	44.739	100	10.775	16.500	14.400	10.150
Thema Voldoende Water	100.916	12.170	12.130	7.760	9.740	8.720
Programma Watersysteembeheer	100.672	12.170	11.760	7.460	8.890	8.220
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	244	0	370	300	850	500
Thema Gezond Water	32.154	0	17.103	10.100	6.850	6.000
Programma Gezond Water	14.774	0	2.803	1.000	850	-
Programma Zuiveringsbeheer	17.380	0	14.300	9.100	6.000	6.000
Totaal investeringsniveau programma's	177.809	12.270	40.008	34.360	30.990	24.870
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940	280	0	0
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940	280	0	0
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	7.355	0	3.940	280	0	0
Taakstellend investeringsniveau (exclusief RWZI Utrecht, GHU, Sterke Lekdijk en KWA+)	185.164	12.270	43.948	34.640	30.990	24.870
Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totale krediet*	Nieuw krediet-volume in 2018	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020	Jaarschijf 2021
Grote projecten:						
Rwzi Utrecht	145.630	700	45.800	1.700	0	0
GHU	15.225	0	7.000	1.800	2.300	1.200
KWA+	380	5.000	3.000	9.400	12.200	12.100
Sterke Lekdijk	49.000	0	6.014	4.944	9.300	9.874
Totaal grote projecten	210.235	5.700	61.814	17.844	23.800	23.174
Taakstellend investeringsniveau inclusief grote projecten.	395.399	17.970	105.762	52.484	54.790	48.044

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Algemeen

Het doel van dit hoofdstuk is:

- vaststellen investeringsbegroting 2018, oftewel de jaarschijf 2018;
- autoriseren van de kredietvolumes 2018;
- inzicht geven in de investeringsbegroting en kredietvolume per programma.

Investeringsplafond

In de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018, zijn drie investeringsniveaus gepresenteerd:

- een taakstellend investeringsniveau Programma's van € 50,9 mln.;
- een taakstellend investeringsniveau ten behoeve van bedrijfsvoeringsinvesteringen van € 2,6 mln.;
- een taakstellend investeringsniveau Specifieke projecten van € 56,4 mln.;
- een totaal investeringsniveau van € 109,9 mln. in 2018.

Actualisatie

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017 zijn de cijfers voor de jaarschijf 2018 geactualiseerd op basis van de ontwikkelingen en inzichten van het laatste half jaar. De uitkomsten van deze actualisatie zijn onderstaand weergegeven:

- **Een actueel taakstellend investeringsniveau programma's van € 40,0 miljoen.**

Het programma Waterkeringenbeheer is € 5,8 mln. verlaagd. Van enkele grote projecten loopt de voorbereiding langzamer dan gepland. Dit betreft onder andere Lopikerwetering (door werk met werk maken met de gemeente); Vlist (door toepassen van innovatieve techniek); en Montfoortsevaart (door complex omgevingstraject). Hierdoor wordt de uitvoering van deze projecten niet meer (in z'n geheel) in 2018 verwacht. Voor alle projecten geldt daarnaast dat de planning en daarmee samenhangend de raming conservatief is opgesteld. Reden hiervoor is de verwachting dat de ingezette versnelling als gevolg van de intensivering/verandering van de projectorganisatie vanaf halverwege 2018 effectief wordt en pas vanaf dan gaat leiden tot significante verhoging van de uitgaven.

Het programma Gezond Water is € 0,75 mln. verhoogd in verband met het doorschuiven van de uitvoering project Vispassage inlaat Houtdijk van 2017 naar 2018.

Het programma Zuiveringsbeheer is € 6,0 mln. verlaagd, omdat het bedrag voor het aansluiting van rwzi's Maarsenbroek en Maarssen op Leidscherijn is aangepast op basis van resultaten van de systeemkeuze en het voorontwerp, en omdat het bedrag voor het GOP is aangepast naar aanleiding van de uitkomst van inspecties welke ondertussen zijn uitgevoerd.

- **Een actueel taakstellend investeringsniveau bedrijfsvoeringsinvesteringen van € 3,9 miljoen.**

Het investeringsniveau Bedrijfsvoeringsinvesteringen is € 1,4 mln. verhoogd, met name doordat het betalingsritme van het huisvestingsproject aangepast is: een deel van de uitgaven is verschoven van 2017 naar 2018, zonder dat de uitvoering van het werk vertraging oploopt.

- **Een actueel taakstellend investeringsniveau voor specifieke projecten van € 61,8 miljoen.**

Het investeringsniveau rwzi-Utrecht is verhoogd met € 7,0 mln. als gevolg van een verwachte overloop vanuit 2017;

Het investeringsniveau GHJ is verhoogd met € 0,5 mln. door een lichte versnelling van het baggerwerk (uit 2019) en lichte vertraging van de uitgaven aan kunstwerken (overloop uit 2017);

Het investeringsniveau KWA is verlaagd met € 5,0 mln. aangepast op de actuele besluitvorming.;

Het investeringsniveau Sterke Lekdijk is verhoogd met € 2,7 mln. omdat de inschatting voor twee deelprojecten (Salmsteke en Wijk bij Duurstede - Amerongen) niet meer gebaseerd is op kengetallen, maar op nieuw opgestelde concept plannen van aanpak, planningen en SSK-ramingen. Hiermee is een betere inschatting gemaakt van de planning en doorlooptijd en de kosten voor de verkenningen. Daarnaast is een deel van de eerder (in 2017) begrote uitgaven doorgeschoven naar 2018, waarmee de prognose 2017 naar beneden is bijgesteld.

- **Een totaal taakstellend investeringsniveau van € 105,8 miljoen.**

1. Vaststellen investeringsbegroting, jaarschijf 2018

Het algemeen bestuur stelt met het vaststellen van de begroting de jaarschijf 2018 vast voor in totaal € 105,8 miljoen. Dit zijn de geplande uitgaven in 2018 met een taakstellend investeringsniveau.

2. Autorisatie kredietvolume 2018

Krediettoekenning voor de GOP-projecten

De krediettoekenning van deze projecten verloopt via een door het Algemeen Bestuur goedgekeurd grootonderhoudsplan. De looptijd van een GOP is in de regel vijf jaar, maar met de introductie van het GOP Watersystemen wordt ervaring opgedaan met een voortrollend GOP, met bijstellingsmomenten in de Voorjaarsnota en in de Begroting.

Op dit moment onderscheiden wij vier lopende GOP's, plus de uitloop van twee oude GOP's:

- GOP Watersystemen (voortrollend sinds 2017; bevat Kunstwerken en Oevers);
- GOP Regionale Waterkeringen;
- GOP Primaire Waterkeringen;
- GOP Zuivering technische werken;
- GOP Kunstwerken 2013-2016 (enkel uitloop);
- GOP Oevers 2013-2017(enkel uitloop).

Nieuw kredietvolume 2018

Met het goedkeuren van de begroting 2018 autoriseert het algemeen bestuur een nieuw kredietvolume van € 17,9 miljoen voor 2018. Dit bedrag is als volgt verdeeld over de verschillende typen investeringen:

Investeringstypen	Nieuw krediet volume
Investeringen ten behoeve van uitvoer van de programma's van het Waterschap	12,2
Bedrijfsvoering-investeringen	-
Investeringen in specifieke en grote projecten (Rwzi Utrecht, GHJ, KWA, Sterke Lekdijk)	5,7
Totaal nieuw krediet volume	17,9

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Dit kredietvolume legt de basis voor de daadwerkelijke toekenning, via een bestuursvoorstel, van het krediet in 2018.

3. Inzicht in kredietvolume en investeringsbegroting 2018 per programma

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totale krediet*	Nieuw kredietvolume in 2018	Jaarschijf 2018
Thema Veiligheid	44.739	100	10.775
Programma Waterkeringenbeheer	44.739	100	10.775
<u>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/provinciaal/HDSR)</u>			
1.1 GOP regionale waterkeringen (inclusief projecten na 2021)	42.199	0	10.000
1.2 GOP primaire waterkeringen	2.540	0	675
2. Verbetering C-kering GHY		100	100
Thema Voldoende Water	100.916	12.170	12.130
Programma Watersysteembeheer	100.672	12.170	11.760
<u>Instandhouden</u>			
3. GOP kunstwerken 2013-2016	16.922	0	860
4. GOP oevers 2013-2017	5.550	0	500
5. GOP Watersystemen	4.500	4.170	4.553
<u>Verbeteren</u>			
6. Watergebiedsplan Zegveld en Oud-Kamerik	13.400	0	30
7. Watergebiedsplan Kamerik en Kockengen	17.200	0	1.720
8. Watergebiedsplan Tussen Kromme Rijn en Amsterdam-Rijnkanaal	8.300	0	50
9. Watergebiedsplan Langbroekerwetering	8.600	0	639
10. Watergebiedsplan Groenraven-Oost en Maartensdijk	6.400	0	100
11. Watergebiedsplan Linschoterwaard	10.800	0	1.760
12. Waterplan eiland van Schalkwijk	9.000	0	523
13. Waterplan Bodegraven Noord **		0	525
14. Nieuw programma raamplannen verbetering watersysteem	-	8.000	500
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	244	0	370
<u>Waterkwantiteit (o.a. Bestuursakkoord Water)</u>			
15 Wateropgave Wateroverlast ***	244	0	370
Thema Gezond Water	32.154	0	17.103
Programma Gezond Water	14.774	0	2.803
<u>Waterkwaliteit (o.a. KRW)</u>			
16. KRW resultaatverplichting 2010-2015	3.813	0	1.853
17. Duurzame inrichting Kromme Rijn (synergie)	6.761	0	150
18. Vervallen	0	0	0
19. Oevers KRW 2016-2021	1.400	0	300
20. Vispassage KRW 2016-2021	1.400	0	300
21. Syn. LG KRW 2016-2021	1.400	0	200
Programma Zuiveringsbeheer	17.380	0	14.300
<u>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</u>			
22. GOP Zuiveringstechnische werken	16.380	0	3.900
23. Aansluiten RWZI's Maarsenbroek en Maarssen op RWZI Leidscherijn ****	1.000	0	10.400
Totaal investeringsniveau programma's	177.809	12.270	40.008
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	7.355	0	3.940
<u>Routine - investering Bedrijfsvoering</u>			
24. Aanschaf kantoorautomatisering 2016-2018	200	0	90
25. Uitvoeren ICT project	1.775	0	150
26. Modernisering kantoorgebouw	5.380	0	3700
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	7.355	0	3.940

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een krediet van € 7,55 mln. Beschikbaar te stellen ten behoeve van de uitvoering van het raamwaterplan Bodegraven Noord 2017

*** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een uitvoeringskrediet van € 0,27 mln. Beschikbaar te stellen ten behoeve van de Waterberging Grechtgade West

**** Tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 4 oktober, wordt een bestuursvoorstel behandeld met het verzoek om een uitvoeringskrediet van € 15,8 mln. beschikbaar te stellen

Bedragen zijn in duizenden euro's

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Totale Krediet*	Nieuw krediet-volume in 2018	Jaarschijf 2018
Rwzi Utrecht	145.630	700	45.800
27.A RWZI Utrecht nieuwbouw waterlijn & Poortgebouw	145.630	-	45.500
27.B Herinrichting rwzi Utrecht		700	300
GHJ (excl. bedragen C-keringen)	15.225	-	7.000
28. GHJ Kunstwerken	1.625	-	800
29. GHJ Oevers	3.200	-	1.000
30. GHJ Bagger	10.400	-	5.200
KWA+ fase 1	380	5.000	3.000
32. Capaciteit toename zoetwater KWA+ - planuitwerking	380	5.000	3.000
Sterke Lekdijk	49.000	-	6.014
33. Amerongen - Wijk bij Duurstede	-	-	2.941
34. Salmsteke	-	-	1.962
35. Culemborgse Veer - Beatrixsluis	-	-	1.110
Totaal Specifieke projecten	210.235	5.700	61.814

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Belastingen

Totale belastingopbrengsten 2018

In de Voorjaarsnota 2017 is de lijn voortgezet om toe te groeien naar kostendeekkende tarieven, te sparen voor grote investeringen en het op orde brengen van de reserves. Concrete uitwerking van deze beleidslijn is een stijging van totale belastingopbrengsten ten opzichte van 2017 met 3,25% voor zowel de zuiveringsheffing als de watersysteemheffing: 1,75% voor het opvangen van de inflatie en 1,5% om te sparen en toe te groeien naar kostendeekkende tarieven. Daarnaast zijn bij de Voorjaarsnota 2017 gelden vrijgemaakt voor extra ambitie op een aantal beleidsthema's. Deze ambities liggen alle op het vlak van watersysteem en zorgen voor 1% extra tariefstijging voor de watersysteemheffing.

Tarieven

De tarieven 2018 worden in december 2017 door het algemeen bestuur vastgesteld. Deze tarieven komen tot stand door de belastingopbrengsten, zoals deze worden vastgesteld in deze begroting van 2018. Dit door de kosten te verdelen op basis van het belastingdraagvlak (aantal ingezetenen, waarde gebouwd, aantal hectares ongebouwd, aantal hectares natuur en aantal vervuilingseenheden) conform de kostentoedelingsverordening die in het najaar van 2017, na een 'technische actualisatie', opnieuw is vastgesteld. De herziening van de kostentoedelingsverordening leidt tot binnen de watersysteemheffing tot een andere verdeling over de belastingcategorieën: voor de ene categorie is dat een verhoging en voor de andere een verlaging van het kostenaandeel. In het kader van de nagestreefde gelijkmatige ontwikkeling van de belastingtarieven wordt bij het voorstel voor de belastingtarieven in december gezien hoe de effecten hiervan kunnen worden beperkt.

Een andere factor die van invloed is op de belastingtarieven zijn de belastinggrondslagen: het aantal ingezetenen, de WOZ-waarde en het aantal vervuilingseenheden. Behoudens een stijging van de WOZ-waarde zal voor 2018 het belastingdraagvlak ten opzichte van vorig jaar naar verwachting redelijk stabiel blijven. Op bovenstaande basisgrondslagen heeft ons waterschap zelf geen invloed. Vorig jaar is er voor gekozen om het vaststellen van tarieven en de begroting in afzonderlijke bestuursbesluiten te laten plaatsvinden. Deze lijn wordt in 2018 voortgezet.

Kwijtschelding

In de berekening van de tarieven blijven we de lijn volgen van voorgaande jaren. Dit betekent dat we rekening houden met het kwijtscheldingsbeleid dat door gemeenten wordt toegepast.

Belastingopbrengsten begroting 2018 en vaststelling tarieven

Netto bijdrage per belastingcategorie	Belasting-opbrengsten begroting 2017	Belasting-opbrengsten begroting 2018	Stijgings-percentage
Watersysteemheffing ingezetenen	21.012	21.905	4,25%
Watersysteemheffing overig ongebouwd	4.628	4.825	4,25%
Watersysteemheffing natuur	51	53	4,25%
Watersysteemheffing gebouwd	26.632	27.764	4,25%
Zuiveringsheffing woningen / bedrijven	60.620	62.590	3,25%
Totaal belastingopbrengsten	112.943	117.137	3,71%
Totaal watersysteemheffing	52.323	54.547	4,25%
Totaal zuiveringsheffing	60.620	62.590	3,25%
Totaal belastingopbrengsten	112.943	117.137	3,71%

Bedragen zijn in duizenden euro's

De begrote belastingopbrengsten 2018 zijn, in lijn met de Voorjaarsnota 2017, respectievelijk 3,25% en 4,25% hoger dan de geraamde belastingopbrengst voor waterzuivering en watersysteem van 2017. Deze stijging van de tarieven bestaat uit 1,75% inflatiecorrectie, 1,5% opslag voor kostendekkendheid en 1% opslag voor ambities voor de watersysteemheffing en 1,75% inflatiecorrectie, 1,5% opslag voor sparen voor de zuiveringsheffing.

Paragrafen

Verantwoording van ons waterschap

Conform de Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) artikel 4.11 bestaat de begroting buiten het programmaplan uit afzonderlijke paragrafen. In deze paragrafen staan de uitgangspunten en de hoofdlijnen van het beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. Ook de financiële gevolgen van het beleid zijn vastgelegd. De paragrafen zijn:

1. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting
2. Uitgangspunten
3. Kostentoedeling
4. Reserves en voorzieningen
5. Weerstandvermogen
6. Waterschapsbelasting en tarieven
7. Financiering
8. EMU saldo
9. Incidentele baten en lasten
10. Verbonden partijen

Algemeen

Conform de Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) artikel 4.11, dient de begroting buiten het programmaplan te bestaan uit afzonderlijke paragrafen waarin zijn vastgelegd de uitgangspunten, de hoofdlijnen van het beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede de financiële gevolgen van dat beleid.

Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting 2017

De ontwikkelingen ten opzichte van de begroting 2017 zijn op hoofdlijnen verwerkt in de voorjaarsnota 2017, die zijn uitgewerkt in deze begroting 2018. De voornaamste ontwikkelingen zijn de indexering, de actualisatie kapitaallasten; de bijstelling van de rentelasten door de herziening van de leningenportefeuille en de verwerking van de ambities.

De actualisatie van de kosten (stijging jaarlijks met 1,75% voor inflatie) en opbrengsten (stijging watersysteem in 2018 met 4,25% en daarna 3,25% en voor zuiveringsbeheer t/m 2019 3,25% en daarna 1,75%) geven het volgende beeld voor de periode 2018-2021:

Meerjaren begroting 2018-2021

Netto bijdrage per belastingcategorie	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto -lasten					
Watersysteemheffing	55.799	59.134	60.169	61.222	62.293
Zuiveringsheffing	55.996	56.413	63.063	64.167	65.290
Totaal netto-lasten	111.795	115.547	123.232	125.389	127.583
Belastingopbrengsten					
Watersysteemheffing	52.323	54.547	56.320	58.150	60.040
Zuiveringsheffing	60.620	62.590	64.624	65.755	66.906
Totaal belastingopbrengsten	112.943	117.137	120.944	123.905	126.946
Mutaties reserves					
Watersysteemheffing	(3.476)	(4.588)	(3.849)	(3.072)	(2.253)
Zuiveringsheffing	4.624	6.026	1.561	1.588	1.616
Totaal mutaties reserves	1.148	1.438	(2.288)	(1.483)	(637)

Bedragen zijn in duizenden euro's

In de jaren 2018 – 2021 worden onttrekkingen aan de bestemmingsreserves gedaan om te komen tot sluitende begrotingen. Dit is de uitwerking om op gelijkmatige wijze te groeien naar kostendeekkende tarieven.

Uitgangspunten en normen

In de voorjaarsnota is het financieel kader voor de jaren 2018 tot en met 2021 uitgewerkt. De beleidslijn van een gelijkmatige tariefsontwikkeling en het streven naar kostendekkende tarieven zijn leidend en vormen het bovenliggend kader. Voor de komende jaren wordt dit ingevuld met een tariefopslag van 1,5% boven het indexcijfer van 1,75 %. Dit geldt voor het watersysteembeheer voor de periode tot 2022 (afhankelijk van belastingcategorie) en voor het zuiveringsbeheer tot en met 2019.

Op basis van de voorjaarsnota is 1% tariefsverhoging in 2018 verwerkt voor watersysteemheffing ter dekking van de uitvoering van nieuwe ambities.

De salarislasten eigen personeel zijn berekend op het niveau van juni 2017 (met een aanname zoals opgenomen in de voorjaarsnota van een stijging van 2,25% voor cao aanpassing en de stijging voor uitloop salarisschalen). Op de externe uitgaven en inkomsten is een stijging van 1,5% t.o.v. begrotingsjaar 2017 verwerkt.

Kostentoedeling

De kosten en opbrengsten worden geregistreerd op kostendragers. Deze zijn te onderscheiden in twee soorten: kostendragers die direct volledig aan een programma kunnen worden toegerekend en kostendragers die bijdragen aan verschillende programma's. Dit zijn de indirecte kostendragers. De kosten op de laatstgenoemde worden via de verhouding van de begrote uren verdeeld naar de zogenaamde directe kostendragers en op die wijze verdeeld over de programma's.

Ook ten behoeve van de berekening van de belastingtarieven wordt gebruik gemaakt van de kostendragers. De (deels toegerekende) kosten en opbrengsten op de directe kostendragers worden via een verdeelsleutel verdeeld naar de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing. Via de kostentoedelingsverordening (vast te stellen in de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 4 oktober 2017) wordt binnen de beide heffingen de verdeling van de toegerekende kosten naar de verschillende belastingcategorieën gemaakt.

Reserves en voorzieningen

In 2017 wordt de nota Reserves en Voorzieningen geactualiseerd. Onderstaand wordt inzicht gegeven in de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen op basis van de huidige beleidsregels.

Reserves

Overzicht reserves

Algemene reserves	1-1-2018*	Storting	Onttrekking	Saldo 2018
Watersysteemheffing ingezetenen	4.468	0	1.157	3.311
Watersysteemheffing overig ongebouwd	(26)	0	1.030	(1.056)
Watersysteemheffing natuur	1	0	5	(4)
Watersysteemheffing gebouwd	9.568	0	2.395	7.173
Sub Watersysteem	14.011	0	4588	9.423
Zuiveringsheffing woningen/ bedrijven	17.443	6.177	0	23.620
Totaal algemene reserves	31.454	6.177	4.588	33.043

Bestemmingsreserves	1-1-2018**	Storting	Onttrekking	Saldo 2018
GHIJ	38.797	1.358	4.749	35.406
RWZI Utrecht	10.741	5.663	0	16.404
Verkiezingen	640	320	25	935
Waterbeheer 900 jaar	125	25	0	150
Transitie	2.190	0	750	1.440
ICT	561	0	561	0
Huisvesting	335	0	335	0
Omgevingswet	1.150	0	900	250
Verplichting groen/blauwe diensten	250		-	250
Totaal bestemmingsreserves	54.789	7.366	7.320	54.835

Totaal reserves	86.243	13.543	11.908	87.878
------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

* Stand 1-1-2018 is gebaseerd op de jaarrekening 2016 en begroting 2017

** In de stand van de bestemmingsreserves 1-1-2018 zijn ten behoeve van het inzicht, de mutaties uit de tweede begrotingswijziging 2017 opgenomen

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting

Algemene reserve

Het saldo van de netto kosten en belastingopbrengsten wordt op basis van de gewijzigde kostentoedelingsverordening (vast te stellen in vergadering Algemeen Bestuur d.d. 4 oktober 2017) verrekend met de algemene reserves. Procentuele verdeling bedraagt:

- 39,0% Ingezeten;
- 9,9% Ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen;
- 0,1% Natuurterreinen;
- 51,0% Gebouwde onroerende zaken.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve Gekanaliseerde Hollandse IJssel

De reserve is ingesteld in 2013 uit de ontvangen bijdrage van Rijkswaterstaat voor de taakoverdracht van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. Aan de reserve wordt rente toegerekend. De kosten van € 4,65 mln. in het kader van beheer en onderhoud van de GHJ en de uit te voeren baggerwerkzaamheden worden in 2018 ten laste van deze bestemmingsreserve gebracht.

Bestemmingsreserve rwzi Utrecht

De reserve is in 2013 ingesteld ter dekking van de toekomstige investering in de nog te bouwen rwzi Utrecht. De mutaties in de reserves zijn mede afhankelijk van de voortgang van de uitgaven voor de nieuwbouw. In 2018 wordt € 5,7 miljoen gestort in de bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve verkiezingen

De reserve is in 2013 ingesteld ter dekking van de kosten van de verkiezingen die eens per 4 jaar worden gehouden. Op basis van het besluit van het algemeen bestuur op 2 juli 2014 wordt een jaarlijkse storting van € 320.000 reserve in 2018 gedaan. In 2018 worden voorbereidende werkzaamheden voor de verkiezingen in 2019 uit de reserve onttrokken.

Bestemmingsreserve Waterbeheer 900 jaar

De reserve is in 2015 ingesteld ter dekking van de kosten van de activiteiten rond 900 jaar waterbeheer in 2022. Er is een jaarlijkse budget van 50.000 euro, waarvan de helft als jaarlijkse exploitatie wordt uitgegeven en het restant wordt in de reserve gestort. (als bedragen niet in exploitatie worden uitgegeven zal dit verrekend worden met de storting in de reserve).

Bestemmingsreserve Transitie

Uit deze reserve wordt in 2018 t.b.v. de noodzakelijke uitbreiding als gevolg van de stevig groeiende projectenorganisatie een bedrag onttrokken van € 0,75 mln.

Bestemmingsreserve ICT

Voor het op orde houden van de ICT omgeving wordt in 2018 het resterende bedrag van de bestemmingsreserve ingezet.

Bestemmingsreserve Huisvesting

In 2018 zal de verbouwing van het pand Poldermolen 2 worden afgerond. Het restant van de bestemmingsreserve wordt in 2018 ingezet ter dekking van extra (tijdelijke) huisvestingskosten.

Bestemmingsreserve Omgevingswet

In 2016 is een nieuw intern programma gestart: de implementatie van de Omgevingswet. De Omgevingswet bundelt wetgeving en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, natuur en water. Om de noodzakelijke ontwikkeling volgens een plan van aanpak te borgen, wordt in 2018 € 0,9 mln onttrokken ter dekking van deze ontwikkeling.

Bestemmingsreserve Groen/Blauwe diensten

Deze reserve is ingesteld ten laste van het jaarrekeningresultaat 2016 voor cofinanciering van groen/blauwe diensten door de Stichtse Rijnlanden aan externe partijen (agrarische collectieven).

Met het vormen van deze bestemmingsreserve kunnen voor dit doel bestemde bedragen worden gemuteerd. De bijdragenregeling heeft een looptijd van 2016 tot 2021. Voor 2018 zijn op basis van de bekende gegevens nog geen mutaties opgenomen.

Voorzieningen

Overzicht voorzieningen

Voorzieningen	1-1-2018*	Storting	Onttrekking	Saldo 2018
Uitkeringen voormalig bestuursleden	91	0	0	91
Uitkeringen voormalig personeel	545	0	320	225
Voorziening pbb	288	0	0	288
Baggeren en saneren waterlopen	454	0	454	0
Toestands afhankelijk watersysteemonderhoud	4.964	3.300	4.000	4.264
Groot onderhoud Poldermolen 2	279	85	250	114
Groot onderhoud Poldermolen	58	0	58	0
Groot onderhoud Dijkhuis Jaarsveld	50	50		100
Totaal voorzieningen	6.729	3.435	5.082	5.082

* Stand 1-1-2018 is gebaseerd op de jaarrekening 2016 en de begroting 2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting

Uitkeringen voormalig bestuursleden

Voor de uit te betalen pensioenen ten behoeve van (voormalige) bestuursleden wordt periodiek de toekomstige verplichting door een actuaire berekend en zo nodig wordt de voorziening op de hoogte van de berekening aangepast. De voorziening is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige verplichtingen.

Uitkeringen voormalig personeel

Deze voorziening wordt aangehouden voor nog te betalen bedragen aan voormalig personeel. De omvang van de voorziening wordt jaarlijks opnieuw berekend. In 2018 zal een bedrag van € 320.000 worden onttrokken voor gereserveerde verplichtingen.

Voorziening PBB (persoonsgebonden basis budget)

Het doel van het persoonsgebonden basis budget (PBB) is met plezier werken in je huidige en toekomstige functie. Medewerkers in de sector waterschappen kunnen vanaf 1 januari 2016 dit budget van €5.000,- inzetten voor opleidingen of andere activiteiten die nodig zijn voor ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Per jaar wordt een bedrag van € 1.000 per medewerker gereserveerd. Indien dit bedrag in een jaar niet wordt uitgegeven dan wordt dit gestort in deze voorziening. Indien er in een jaar meer dan € 1.000 per medewerker wordt uitgegeven zal dit meerdere aan deze voorziening worden onttrokken.

Baggeren

De voorziening is ingesteld voor de uitvoering van achterstandsbaggerwerkzaamheden. Door de invoering van het toestandsafhankelijk maaien en baggeren zal de bestaande voorziening worden afgebouwd.

Toestandsafhankelijk maaien en baggeren

In januari 2015 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het GOP maaien en baggeren. De mutaties op deze voorziening zijn conform het GOP in de begroting opgenomen.

Groot onderhoud Kantoort Poldermolen 2 en 3

De vorming van de voorzieningen voor groot onderhoud is gebaseerd op de onderhavige onderhoudsplannen en het voornemen om Poldermolen 3 af te stoten, alsmede de verbouwing van Poldermolen 2.

Groot onderhoud Dijkhuis Jaarsveld

Deze voorziening is gevormd ter dekking van de groot onderhoudsuitgaven voor het Dijkhuis.

Weerstandvermogen

Inleiding

Onder weerstandsvermogen wordt verstaan:

Het weerstandsvermogen is het vermogen van een waterschap om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de normale bedrijfsvoering wordt aangetast.

Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen worden dat elke grote financiële tegenvaller die niet opgevangen kan worden zich direct vertaalt in een extra tariefstijging.

Risicomanagementbeleid

Het beleid dat het waterschap voert ten aanzien van risicomanagement is vastgelegd in de “Beleidsnota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2011-2014 Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden”. In dit beleidstuk is de werkwijze vastgelegd en zijn de uitgangspunten bepaald ten aanzien van het risicomanagement. Op basis van dit beleidsstuk is de paragraaf weerstandvermogen opgesteld.

HDSR acht het wenselijk om risico's beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Om inzicht in de risico's van HDSR te kunnen verkrijgen wordt er twee keer per jaar een risico-inventarisatie uitgevoerd. Dit resulteert in een risicoprofiel.

Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van interviews waarbij gebruik is gemaakt van het softwareprogramma NARIS® (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement) waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Op hoofdlijnen zijn de risico's op drie manieren te clusteren. Deze clustering is

- | | |
|---|---|
| 1) Strategische/ tactische risico's | Dit betreffen de risico's die het bestuur raken, oftewel de risico's die met de lange termijn doelstellingen van het waterschap te maken hebben. Dit zijn zowel interne als externe risico's. Grote proces- en projectrisico's vallen hier ook onder. |
| 2) Compliance- en verslaggevings-
Risico's | Dit betreffen de risico's die samenhangen met het voldoen aan de wet- en regelgeving en de risico's die samenhangen met het tijdig en juist rapporteren aan interne en externe belanghebbenden. |
| 3) Operationele risico's | Deze zijn onder te verdelen in <ul style="list-style-type: none">- Projectrisico's; Alleen de grote risico's die mogelijk niet binnen het project opgevangen kunnen worden zijn bestuurlijk relevant.- Procesrisico's; Deze risico's vloeien voort uit de reguliere bedrijfsvoering. Alleen de grote risico's zijn bestuurlijk relevant.- Veiligheidsrisico's; Het waterschap bestaat om veiligheidsrisico's die te maken hebben met de missie weg te nemen. Hiervoor is een aparte calamiteitenplan. |

In totaal zijn 87 risico's in beeld gebracht door de afdelingen. Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De grootste risico's van HDSR liggen in de projectensfeer bij de projecten

Gekanaliseerde Hollandsche IJssel, de rwzi Utrecht en het GOP Regionale Keringen. De grootste operationele risico's liggen bij gemeenschappelijke regelingen en ICT/ informatieveiligheid en baggerwerk.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit is het bedrag dat nodig is om alle risico's financieel af te dekken. Het gaat dan om de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen. De laatste actualisatie van het risicoprofiel is uitgevoerd in augustus 2017. Daaruit volgt dat het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 10,355 mln. (was € 10,418 mln. bij jaarverslag] Het benodigd weerstandscapaciteit is ten opzichte van het jaarverslag 2016 is marginaal afgenomen. Dit is het gevolg van het gelijk blijven of gestaag afnemen van veruit de meeste bekende risico's enerzijds, en anderzijds twee majeure risico's die sterk zijn toegenomen. Dat zijn de uitdagingen op het gebied van Informatiemanagement & Automatisering, zoals grote investeringen in applicaties; de noodzaak tot 24-7 beschikbaarheid van systemen en ondersteuning; en de schaarste aan steeds gespecialiseerder ondersteunend personeel, en de toenemende kans op prijsstijgingen als gevolg van de opgaande economie.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is het totaal van onze buffers. Dit zijn onze algemene reserves en onze capaciteit om belastingverhogingen toe te passen.

Omvang en beoordeling van de weerstandvermogen per ultimo 2017

Beschikbaar weerstandsvermogen	Stand per ultimo 2017
<i>Algemene reserve</i>	31.458
Watersysteemheffing ingezetenen	4.468
Watersysteemheffing overig ongebouwd	9.568
Watersysteemheffing natuur	(26)
Watersysteemheffing gebouwd	5
Zuiveringsheffing woningen / bedrijven	17.443
Stille reserves	N.v.t.
Onbenutte belastingcapaciteit	N.v.t.

Bedragen zijn in duizenden euro's

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, leggen wij de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van de berekening vormt het weerstandsvermogen. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven. Deze berekening is gebaseerd op de stand van de algemene reserves zoals begroot voor 2017. De omvang van de reserves is gebaseerd op de aanname dat het volledige saldo van de jaarrekening toegevoegd wordt aan de algemene reserves.

	Beschikbare		
Ratio weerstandsvermogen =	<u>weerstandsvermogen</u>	=	€ 31,454 mln. = 3,04
	Benodigde weerstand-		€ 10,355 mln.
	capaciteit		

Normtabel

Om de uitkomst van de berekening te duiden gebruiken wij de waarderingen zoals opgenomen in onderstaande tabel. De normtabel is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente. Wij scoren een waardering A op basis van onze ratio van 2,93.

Normtabel

Weerstand velden Waarderingscijfer	Ratio weerstand- vermogen	Betekening
A	$\geq 2,0$	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	$\leq 0,6$	Ruim onvoldoende

Financiering

Wet- en regelgeving

Het treasurybeleid van De Stichtse Rijnlanden is vastgelegd in de verordening 'beleids- en verantwoordingsfunctie Waterschap HDSR' en in het 'treasurystatuut'. Hierin staan de afspraken over de manier waarop de financieringsactiviteiten binnen onze organisatie plaatsvinden. Ons beleid is gericht op het financieren van activiteiten tegen zo laag mogelijke financieringskosten waarbij de renterisiconormen worden beheerst en binnen de hiervoor geldende normen wordt geacteerd.

Het treasurybeleid richt zich, binnen de financiële mogelijkheden, op:

- het beheersen van de financiële risico's;
- het waarborgen van toegang tot de kapitaalmarkt;
- het reduceren van de lasten op aan te trekken geldmiddelen.

De uitoefening van de financieringsfunctie vindt uitsluitend plaats voor de taken die in de regelgeving zijn opgedragen. Het waterschap financiert zijn taakuitoefening met eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (leningen en rekening-courant).

Op basis van de begroting heeft De Stichtse Rijnlanden te maken met een structurele financieringsbehoefte. Dit wordt veroorzaakt door voorgenomen investeringsplannen en aflossingsverplichtingen op de lopende leningen. Bij treasury draait het om het aantrekken van voldoende middelen om aan alle verplichtingen te voldoen. Hierbij moet worden voorkomen dat overschotten ontstaan. Verder moet dit tegen zo laag mogelijke kosten (rente) gebeuren en moeten de risico's binnen de afgesproken normen (onder andere wet Fido en treasurystatuut) blijven.

Ontwikkelingen en rentevisie

In het jaar 2017 is de rente op de kapitaalmarkt (leningen met een looptijd langer dan 1 jaar) op een historisch laag niveau gebleven. Begin 2017 bedroeg de rente op de kapitaalmarkt voor een lening met een rentevaste periode (fixe) van 30 jaar tot 40 jaar ongeveer 2,00%. Per 31 juli 2017 bedraagt de rente op de kapitaalmarkt voor een lening met een rentevaste periode (fixed) van 30 jaar tot 40 jaar ongeveer 2,15%.

Door eigen waarneming en informatie vanuit de bankwereld wordt getracht de renteverwachting te bepalen. Dit blijft moeilijk te voorspellen door economische en internationale ontwikkelingen. De basis van onze rentevisie vormt de renteverwachting over 12 maanden van de zes grote Nederlandse banken. Daarnaast adviseert het adviesbureau Thésor over relevante rente ontwikkelingen. De verwachting is dat de Europese Centrale Bank (ECB) de rente vooralsnog niet verhoogt om zo de kredietverlening van de banken aan de bedrijven niet te bemoeilijken. De groei van de Europese economie zal daarentegen wel doorzetten. Hierdoor zal de kapitaalmarktrente waarschijnlijk licht gaan stijgen. De in rekening gebrachte rente op het rekening-courant krediet van De Stichtse Rijnlanden en van de langlopende leningen blijft onveranderd laag.

Op grond van bovenstaande is bij het opstellen van de begroting 2018 voorzichtigheidshalve rekening gehouden met een rente van 2,40% voor nieuw aan te trekken langlopende leningen met een rentevast periode (fixe) van 30 jaar. De verwachting is dat binnen het genoemde percentage de benodigde financieringsmiddelen kunnen worden aangetrokken.

De rente die in rekening wordt gebracht op het rekening-courant krediet bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) is gebaseerd op de geldmarktrente (rente met een looptijd van maximaal één jaar). De geldmarktrente is al een aantal jaren laag, waardoor het voorlopig aantrekkelijk blijft zoveel mogelijk

in de financieringsbehoefte te voorzien door middel van financiering met kort geld (binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido)). In juni 2017 bedroeg de debetrente voor de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB bank) 0,10%.

De financiering van de activiteiten is gebaseerd op integrale financiering. De totale financieringsbehoefte van het waterschap is de graadmeter. Er wordt pas een langlopende geldlening aangetrokken als de kasgeldlimiet dreigt te worden overschreden. De uiteindelijke keuze voor een looptijd hangt af van de actuele renteomstandigheden op het moment van afsluiten van de lening en van de inpasbaarheid van deze looptijd in de bestaande portefeuille. Om een te risicovolle financieringspositie te voorkomen zijn wettelijke normen vastgelegd voor de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Renterisico's

In 2017 en 2018 wordt, voornamelijk door de rwzi Utrecht, een substantieel investeringsniveau geprognoseerd. Een dergelijke investering leidt tot een extra financieringsbehoefte aangezien deze bedragen niet vanuit de operationele kasstroom kunnen worden opgebracht. Om tijdig te anticiperen en de renterisico's te beheersen is begin 2017 een plan van aanpak door het college vastgesteld op welke wijze de financiering en de reductie van het renterisico wordt ingevuld. In dit plan zijn financieringsmogelijkheden en voorfinancieringsfaciliteiten opgenomen die De Stichtse Rijnlanden flexibiliteit en minimale renterisico's geven op welke wijze de financieringsbehoefte voor 2017 en 2018 ingevuld kan worden. Het voornemen is leningen met uitgestelde stortingen aan te gaan voor een groot deel van de financieringsbehoefte zoals op basis van liquiditeitsprognoses wordt voorzien. De storting van de nieuwe financiering wordt hierbij wat later gesteld dan dat de financieringsbehoefte ontstaat, waardoor een zo klein mogelijke kans op overliquiditeit ontstaat. Doordat voorafgaand aan deze financiering ook gelijk een voorfinancieringsfaciliteit wordt geregeld, is de beschikbaarheid van financiering geregeld. De tijd tot de storting van leningen kan ook worden overbrugd met reguliere kasgeldleningen of door gebruik te maken van de kredietfaciliteit. In totaal wordt maximaal € 149 mln. aan leningen aangetrokken. Het financieringsplan is ook gepresenteerd aan de auditcommissie.

Liquiditeitsprognose, financieringsbehoefte en transacties

Er is een liquiditeitsprognose 2018 opgesteld op basis van de begroting 2018 en de verwachte liquiditeitspositie per 31 december 2017. Op grond van deze liquiditeitsprognose is de verwachte financieringsbehoefte berekend. Een groot deel van deze behoefte is- conform financieringsplan- inmiddels afgedekt met het aantrekken van langlopende financiering. Voor financiering die nog aangetrokken moet worden, verwachten wij op basis van onze rentevisie gemiddeld 2,40% rente te moeten betalen over deze behoefte. De reguliere aflossingen bedragen € 4,3 mln., zodat de verwachte stand van de langlopende leningen per 31 december 2018 € 295,0 mln. bedraagt. Het verloop van de langlopende leningen is in de onderstaande tabel verwerkt.

Langlopende leningen

Omschrijving	Mutatie	Bedrag
Prognose: langlopende leningen per 31-12-2017		229,3
Reguliere aflossingen 2018	(4)	
Financieringsbehoefte lange termijn	70	
Prognose: langlopende leningen per 31-12-2018		295,0

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Schatkistbankieren

Sinds eind 2013 gelden de regels voor het schatkistbankieren. Dit heeft tot gevolg dat alle provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun tegoeden moeten aanhouden in de Nederlandse schatkist, het zogenoemde Schatkistbankieren. De financiële gevolgen voor ons waterschap zijn nihil. Alleen in incidentele gevallen van overliquiditeit wordt tijdelijk een bedrag gestort op een rekening bij de overheid.

Risicobeheer

De houding van De Stichtse Rijnlanden ten aanzien van financiële risico's is defensief en risicomijdend. Het interne risicobeleid richt zich op het inzichtelijk maken, beheersen of verminderen van toekomstige risico's. De uitvoering van de treasurytaak mag niet leiden tot een vergroting van de risico's voor onze organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen niet overschrijdt. Met de wettelijke normen bedoelen wij de kasgeldlimiet en de renterisiconorm, zoals vastgelegd in de Wet Fido (zie onderdeel externe toetsing).

Interne toetsing

De treasuryactiviteiten blijven ook in 2018 een onderzoeksonderwerp bij de interne rechtmatigheidscontrole.

Externe toetsing

De provincie Utrecht is aangewezen als toezichthouder voor de Wet Fido. Zij toetst of aan de normen uit de Wet Fido wordt voldaan. Er zijn twee wettelijke normen te onderscheiden:

- de kasgeldlimiet;
- de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De wettelijke kasgeldlimiet bepaalt hoeveel, gemiddeld over een periode van drie maanden, maximaal met kort geld (rekening-courant) gefinancierd mag worden. De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage van het begrotingstotaal per 1 januari van het betreffende begrotingsjaar. Voor waterschappen is dit vastgesteld op maximaal 23%.

In 2017 heeft de provincie Utrecht ingestemd met het financieringsplan en het verzoek om de kasgeldlimiet tijdelijk op te hogen naar € 80,0 mln. voor begrotingsjaar 2017 tot en met 1^{ste} kwartaal 2019. Deze tijdelijke ophoging zorgt voor de noodzakelijke flexibiliteit ten behoeve van de invulling van de omvangrijke financieringsbehoefte.

Het verzoek is in overeenstemming met de voorwaarden uit de wet Fido (artikel 4). Volgens onze liquiditeitsprognoses is een tijdelijke ophoging van de kasgeldlimiet voldoende om het financieringsplan uit te

voeren. Hierbij tekenen wij aan dat het renterisico reeds wordt gemitigeerd bij het aangaan van de leningen met voorfinanciering aangezien de lange rente met het aangaan van de financiering reeds wordt vastgelegd. De kasgeldlimiet bedraagt voor het waterschap in 2018 hiermee € 80,0 mln.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een percentage van het begrotingstotaal. Voor waterschappen is het percentage bepaald op maximaal 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm heeft als doel het renterisico bij herfinanciering te beheersen. Dit betekent dat jaarlijks niet meer dan 30,0% van het begrotingstotaal mag worden geherfinancierd. Het renterisicopercentage in 2018 bedraagt voor het waterschap circa 3,7% en is berekend door de aflossingen vanuit de leningenportefeuille af te zetten tegen het begrotingstotaal. Het renterisicopercentage ligt ruim onder de norm.

Renterisico

Omschrijving	Bedrag	Percentage	Toelichting
Begrotingstotaal	115,5		
1. Renterisico 30% van de begroting	34,7	30%	% van begrotingstotaal
2. Renterisico (A en B)	4,3		Berekende renterisico
A. Renteherzieningen	0,0		
B. Aflossingen	4,3		Aflossingen in 2017
1. Renterisiconorm	34,7	30%	% van begrotingstotaal
2. Renterisico werkelijk	4,3	4%	% van begrotingstotaal
3. Ruimte renterisiconorm	31,4	26%	% van begrotingstotaal

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Tussentijdse rapportages

In de tussentijdse rapportages (Burap) wordt verantwoording over de treasurytransacties afgelegd en het beleid bijgesteld op basis van de geactualiseerde liquiditeitsprognose. De volgende zaken worden tussentijds gerapporteerd:

- alle interne en externe ontwikkelingen, die te maken hebben met onze liquiditeitspositie en het aantrekken en uitzetten van gelden;
- een prognose van de financiële stromen en posities;
- de omvang van de renterisico's voor het resterende jaardeel;
- een algemene rentevisie voor het resterende jaardeel;
- een overzicht van de uitgevoerde transacties in het afgelopen jaar;
- de gewijzigde voorgenomen transacties, die ons treasurybeleid vormgeven;
- de toetsing van de renterisico's door de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

EMU-saldo

Om zicht te hebben op het Economische en Monetaire Unie (EMU) -saldo van de lokale overheid, zijn alle decentrale overheden verplicht om de berekening van het EMU-saldo in de begroting op te nemen Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet HOF). Daarnaast is de verplichting om de financiële informatie op kwartaalbasis aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) te verstrekken.

Bij het bepalen van het EMU tekort wordt een andere boekhoudmethode toegepast. Hierdoor is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

De onderhandeling over de EMU-ruimte loopt nog. Voor 2018 zijn geen formeel vastgestelde referentiewaarden per waterschap afgesproken. De IPO, VNG en Unie gaan met het nieuwe kabinet in gesprek over de ruimte in het EMU-saldo voor de periode 2018-2021.

Het Rijk stuurt alleen op het EMU-tekort van alle decentrale overheden gezamenlijk. De minister heeft er mee ingestemd dat hogere EMU-tekorten van de ene groep decentrale overheden in een bepaald jaar gecompenseerd kunnen worden door lagere tekorten of overschotten van andere groepen. Het kabinet heeft aangegeven tijdens deze kabinetsperiode geen boetes op te leggen. Verder mag een EMU-tekort geen belemmering zijn voor investeringen.

In onderstaand tabel is de opbouw van het EMU-saldo over de jaren 2018-2021 (basis: meerjarenraming 2018) weergegeven. Uit de tabel blijkt voor 2018 een EMU-tekort van € 79,3 mln. Vanaf 2019 nemen de investeringen in omvang af. Hierdoor daalt het EMU-tekort in 2019 naar verwachting naar € 14,7 mln.

Opbouw EMU-saldo (referentie: voorjaarsnota 2017)

Opbouw EMU-saldo	Prognose 2018	Prognose 2019	Prognose 2020	Prognose 2021
1. Exploïtiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	1,4	1,4	1,4	1,4
2. Invloed investeringen	(102,7)	(43,1)	(42,6)	(36,0)
-/- Bruto investeringen*				
+/- Investeringsubsidies	0,3	0,3	0,3	0,3
+/- Afschrijvingen	23,7	28,7	28,0	27,6
3. Invloed voorzieningen				
+/- Toevoegingen aan voorzieningen	2,5	2,5	2,5	2,5
-/- Onttrekkingen aan voorzieningen	(4,5)	(4,5)	(4,5)	2,5-
-/- Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen				
4. Invloed reserves				
5. Deelnemingen en aandelen				
Berekend negatief EMU-saldo	(79,3)	(14,7)	(14,9)	(6,7)

* inclusief de geraamde investeringen in de rwzi Utrecht

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Incidentele baten en lasten

In 2018 zijn een aantal begrotingsuitgaven (nieuwe ambities) meerjarig incidenteel opgenomen. Ook zijn voor uitgaven in het kader van transitie, tijdelijke huisvesting, ICT, en de invoering van de Omgevingswet incidentele dekkingsbronnen (de bestemmingsreserves).

Verbonden Partijen

We ondervinden een opwaartse druk bij onze deelname aan een aantal verbonden partijen (Regionaal Historisch Centrum (RHC), AQUON, Het Waterschapshuis, Unie van Waterschappen). De verhoging van de bijdragen heeft de komende jaren een structureel karakter, deels als gevolg van de doorberekening van inflatie en deels door uitbreiding van activiteiten.

Inleiding

Door middel van verbonden partijen kunnen beleidsvoornemens van het waterschap tot uitvoering worden gebracht. In verband met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en mogelijke daarmee verband houdende risico's moet in de begroting en in de jaarstukken een paragraaf worden opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan de verbonden partijen. 'Een verbonden partij is een rechtspersoon, waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft'. Van een bestuurlijk belang is sprake indien het waterschap zeggenschap heeft, wat blijkt uit het hebben van stemrecht of door middel van vertegenwoordiging in het bestuur van de organisatie. Onder een financieel belang wordt verstaan dat het waterschap middelen beschikbaar heeft gesteld die niet verhaalbaar zijn in geval van faillissement van de verbonden partij of in het geval dat de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Visie op verbonden partijen

Het waterschap kent diverse samenwerkingsverbanden met andere overheden en instellingen. Daar waar het voordeel oplevert om samen te werken, zal deze samenwerking worden opgezet, c.q. gecontinueerd. Dit voordeel kan direct zijn in minder kosten en/of betere kwaliteit, maar ook indirect bijvoorbeeld in de vorm van een netwerk of naamsbekendheid.

Overzicht verbonden partijen

HDSR heeft met veel participanten een relatie, het is dan ook niet de bedoeling om over elk van hen te rapporteren. We beperken ons tot de bestaande verbonden partijen. Dat zijn in het geval van het waterschap: één vennootschap, één regeling voor gemene rekening, vier gemeenschappelijke regelingen, één samenwerkingsovereenkomst en één vereniging.

Het betreft:

1. Nederlandse Waterschapsbank (NWB).
2. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland
3. Belastingensamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)
4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard
5. WINNET
6. AQUON
7. Het Waterschapshuis.
8. Unie van Waterschappen

1. Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Ingangsdatum	1954	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank) is een financiële dienstverlener die zich met haar diensten exclusief richt op de Nederlandse publieke sector. De klanten van de NWB Bank zijn decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies) en instellingen onder garantie van (decentrale) overheden. Dit betreft voornamelijk instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu.	
Financieel belang HDSR	De deelneming van HDSR in deze AAA- bank bedraagt € 31.165,- opgebouwd uit 224 (van de 50.478) aandelen A van nominaal € 115 en 47 (van de 8.511) aandelen B van nominaal € 460 (waarvan 25% volgestort) van de NWB.	
Bestuurlijk belang HDSR	Het recht bestaat de algemene vergadering van aandeelhouders te bezoeken.	
Financiële kerncijfers (x € 1 mln):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen vermogen	1.399	1.507
-Vreemd vermogen	89.713	92.581
-Jaarresultaat	96	107
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen	
Risico's	Gering.	
Overige informatie	Geen.	

2. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland (MRB)

Vestigingsplaats	Houten	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening	
Ingangsdatum	1 januari 2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het beschermen van de waterstaatswerken tegen schade veroorzaakt door woel- en graafwerk van muskus- en beverratten. Deze taak is vastgelegd in de gewijzigde Waterwet die op 1 juli 2011 is ingegaan. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland voert deze taak uit voor de waterschappen: Hollands Noorderkwartier, Amstel, Gooi en Vecht , Rijnland, Delfland, Schieland en de Krimpenerwaard, De Stichtse Rijnlanden.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door MRB (aandeel 24,6%) is voor het waterschap in 2017 begroot op €2,34 mln. (2016: € 2,42 mln.). Verwachte bijdrage 2018: €2,37 mln	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Bestuurlijk Overleg van MRB met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden. De dijkgraaf van HDSR is voorzitter van het Bestuurlijk Overleg en één van de heemraden vertegenwoordigt HDSR als lid van het Bestuurlijk Overleg.	
Financiële kerncijfers (€ x € 1.000):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen vermogen	0	0
-Vreemd vermogen	0	0
-Jaarresultaat	V € 275.000	V €490.000
Relatie met programma	Veiligheid	
Risico's	Uittreden van één of meer deelnemers is van invloed op de kostenverdeling.	
Overige informatie	-	

3. Belastingssamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)

Vestigingsplaats	Utrecht	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2014	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Samenwerken bij de beleidsvoorbereiding, heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie. Doel is verbeteren van kwaliteit, continuïteit en efficiency.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door BghU is voor het waterschap in 2017 begroot op € 2,5 mln (2016: € 2,5 mln.). Verwachte bijdrage 2018: €2,46 mln.	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Algemeen Bestuur van BghU met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden	
Financiële kerncijfers (€ x € 1.000):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen vermogen	€ 644.559	€ 672.020
-Vreemd vermogen	€ 12.162.172	€ 6.988.773
-Jaarresultaat	€ 302.459	€290.770
Relatie met programma	Lastendruk	
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het produktievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.	
Overige informatie	Deelnemers op dit moment naast het waterschap zijn de gemeenten Bunnik, De Bilt, Houten, Lopik, Nieuwegein, Utrecht, Zeist en Utrechtse Heuvelrug.	

4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC)

Vestigingsplaats	Woerden	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 april 2008	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het gezamenlijk beheren van de archiefbewaarplaats door een bevoegd archivaris. Deelnemende gemeenten naast HDSR zijn: Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Montfoort, Oudewater, Woerden, IJsselstein.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door RHC is voor het waterschap in 2017 begroot op €139.328 (2016: €133.920) Verwachte bijdrage 2018: €173.117 (€163.375 incl. 6% BTW)	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting met één vertegenwoordiger uit het college in de Archiefcommissie (incl. plaatsvervanger). De vertegenwoordigers leggen verantwoording af over het door de Archiefcommissie gevoerde beleid aan het college dat hen heeft aangewezen.	
Financiële kerncijfers (€ x € 1.000):	31-12-2015	31-12-2016
-Jaarresultaat	V € 4.790	V € 4.370
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Beperkt	
Overige informatie	De kosten van het RHC worden voorgesloten door de gemeente Woerden. Een nadelig jaarrekening saldo wordt gedekt door bijdragen van de deelnemers aan de regeling en wel als volgt: a) de kosten van de centrale archiefbewaarplaats van het Regionaal Historisch Centrum naar verhouding van het aantal strekkende meters, dat de desbetreffende deelnemer in de archiefbewaarplaats te Woerden heeft ondergebracht; b) de overige kosten naar verhouding van het inwonertal van de desbetreffende gemeente, waarbij voor HDSR uitgegaan wordt van een fictief inwonertal van 40.800, dat elk jaar procentueel aangepast wordt aan het verloop van de bevolking bij de deelnemende gemeenten in de gemeenschappelijke regeling (2018 :41.200).	

5. Winnet

Vestigingsplaats	Houten	
Rechtsvorm	Samenwerkingsverband	
Ingangsdatum	20 december 2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	In het Bestuursakkoord Water is afgesproken de doelmatigheid van de afvalwaterketen te verhogen door een betere samenwerking tussen de ketenpartners. Om dit te bereiken is het regionale platform Winnet opgericht. Met het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst hebben 14 Utrechtse gemeenten samen met HDSR zich verbonden aan het beheersen van de kosten, het verbeteren van de kwaliteit (dienstverlening) en het verminderen van (personele) kwetsbaarheid. De partijen zijn de volgende gemeenten en ons waterschap: Bunnik, De Bilt, Stichtse Vecht, Houten, Lopik; Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede, Woerden, IJsselstein en Zeist.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door WINNET is voor het waterschap in 2017 begroot op € 44.100 (2016: €45.000) Verwachte bijdrage 2018: €45.000.	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in de stuurgroep WINNET met één deelnemer uit het college van dijkgraaf en heemraden.	
Financiële kerncijfers (€ x € 1.000):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen vermogen	€ 77.805	N €1.213
-Vreemd vermogen	nvt	Nvt
-Jaarresultaat	N €79.108	N €79.018
Relatie met programma	Zuiveringsbeheer	
Risico's	Beperkt	
Overige informatie	nvt	

6. AQUON

Vestigingsplaats	Tiel	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 juli 2011	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	AQUON is het instituut voor wateronderzoek voor negen waterschappen. AQUON levert monsterneming, analyse en rapportage van chemisch, fysisch en biologisch onderzoek naar de eigenschappen van het natte milieu. AQUON verzorgt voor negen deelnemers het waterkwaliteitsonderzoek, dat uitgevoerd moet worden als gevolg van wettelijke verplichtingen (zoals zwemwateronderzoek en KRW monitoring). Tevens is het, ten behoeve van de uitvoering en evaluatie van het eigen beleid, noodzakelijk kwaliteit- en kwantiteitsmetingen uit te voeren en daarover te rapporteren.	
Financieel belang HDSR	Voor 2017 is een bijdrage begroot van €1.168.000 Verwachte bijdrage 2018 Laboratoriumkosten: €1.362.000 Verwachte bijdrage 2018 Eigenarendeel: €58.000	
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is met een lid van het college zowel in het Dagelijks Bestuur als in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd in de GR.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen Vermogen	€2.447.564	€1.165.101
-Vreemd vermogen	€14.740.340	€17.827.929
-Jaarresultaat	€ -	€529.240
Relatie met programma	Kwaliteit van het oppervlaktewater, zuiveringsbeheer	
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het productievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.	

7. Het Waterschapshuis

Vestigingsplaats	Amersfoort	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 juli 2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het Waterschapshuis bevordert samenwerking op ICT-gebied tussen waterschappen en andere overheden die actief zijn in de watersector. Er worden ICT - programma's uitgevoerd voor de waterschappen en er worden applicaties beheerd die door meerdere waterschappen gebruikt worden.	
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2016 € 503.533 Verwachte bijdrage 2017: €580.000 (bijgesteld) Verwachte bijdrage 2018: €660.000	
Bestuurlijk belang HDSR	Eén lid en een plaatsvervangend lid in het Algemeen Bestuur.	
Financiële kerncijfers (€) (Stichting):	31-12-2015	31-12-2016
-Eigen vermogen	€1.273.317	€-10.045
-Vreemd vermogen(totaal vlottende passiva)	€7.438.213	€9.636.169
-Jaarresultaat	N €194.589	N €620.836
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Herziening van het werkpakket door HWH 2.0 kan tot financiële en inhoudelijke risico's leiden.	
Overige informatie	geen	

8. Unie van Waterschappen

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Verenging		
Ingangsdatum	1927		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen. De Unie vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld. De Unie van Waterschappen is de werkgeversorganisatie van ongeveer 11.000 medewerkers bij 23 waterschappen in Nederland. In totaal zijn er 22 waterschappen in Nederland. Waterschap Blija Buitendijks, een onbewoond buitendijks gebied aan de Friese Waddenkust, is geen lid van de Unie van Waterschappen. Door de leden van de Unie is een garantiestelling afgegeven voor totaal €2 mln.		
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2016 € 432.391 Verwachte bijdrage 2017: €464.510 Verwachte bijdrage 2018: €487.610		
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is lid van de Unie van Waterschappen		
Financiële kerncijfers (€) (Stichting):	31-12-2015	31-12-2016	
-Eigen vermogen	N 169.857	718.128	
-Vreemd vermogen	11.700.522	10.983.673	
-Jaarresultaat	N 982.501	V 887.985	
Relatie met programma	Bestuur en organisatie		
Risico's	Beperkt		
Overige informatie	nvt		

Titel

Begroting 2018

Datum

8 november 2017